

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتاب جامع و کاربردی

حقوق جزای عمومی

(مخصوص آزمون کارشناسی ارشد حقوق)

به کوشش:

دپارتمان تخصصی کارشناسی ارشد حقوق

شامل:

☐ درسنامه

☐ نکات مهم

☐ فراوانی سوالات آزمونی

☐ مجموعه آزمونهای کارشناسی ارشد حقوق

سرشناسه: دپارتمان تخصصی کارشناسی ارشد حقوق

عنوان: کتاب جامع و کاربردی حقوق جزای عمومی

مشخصه نشر: تهران، انتشارت عدلیه، ۱۳۹۷

مشخصات ظاهری: ص ۳۸۲

اساتید ناظر: دکتر عابدی طهرانی- دکتر مریم سلطانی بهلولی- با همراهی و نظارت دکتر گلدوزیان

موضوع: قانون مجازات اسلامی- قانون تعزیرات

موضوع: حقوق جزای عمومی- کارشناسی ارشد- مجموعه حقوق

شناسه افزوده: جرم- مجازات- شروع به جرم- تخفیف مجازات- عناصر جرم- جرم ساده

شناسه افزوده: مکاتب کیفری- نظریه های جرم- قانون تعزیرات

شناسه افزوده: معاونت در جرم- مشارکت- مباشرت- عمد- شبه عمد- خطای محض

تلفن:

۰۲۱-۶۶۹۲۱۰۰۲

۰۲۱-۶۶۵۸۱۷۴۸

آدرس:

تهران- انقلاب- جمالزاده جنوبی- پلاک ۹۶- طبقه ۲- واحد ۴

Email:nashreadliye@gmail.com

http://www.adlpub.com

کانال تلگرام عدلیه را در گوشی خود دنبال کنید:

@arshad_law

https://t.me/arshad_law

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

فقط اخلاق است که باعث احترام به حقوق معنوی می شود.

فهرست مطالب

۷*	مقدمه
۹	بخش اول: فراوانی سوالات حقوق تجارت در آزمون کارشناسی ارشد حقوق (۱۳۹۰ الی ۱۳۹۷)...
۱۰	فراوانی سوالات حقوق جزای عمومی در آزمون کارشناسی ارشد حقوق (۱۳۹۷)
۱۱	فراوانی سوالات حقوق جزای عمومی در آزمون کارشناسی ارشد حقوق (۱۳۹۶)
۱۲	فراوانی سوالات حقوق جزای عمومی در آزمون کارشناسی ارشد حقوق (۱۳۹۵)
۱۳	فراوانی سوالات حقوق جزای عمومی در آزمون کارشناسی ارشد حقوق (۱۳۹۴)
۱۴	فراوانی سوالات حقوق جزای عمومی در آزمون کارشناسی ارشد حقوق (۱۳۹۳)
۱۵*	بخش دوم: در سنامه کاربردی
۱۶	مفهوم جرم
۱۷	اصول حاکم بر مجازات ها
۲۰	صلاحیت ها
۲۴	صلاحیت تکمیلی دیوان کیفری بین المللی
۲۵	بررسی ماده ۱۰ قانون مجازات اسلامی
۲۶	مقایسه قوانین برای شناخت قانون خفیف
۲۸	نکات تطبیقی آزمونی
۳۰	حدود شمول ماده ۴ قانون مجازات اسلامی مصوب ۹۲
۳۱	جرایم ارتكابی در هواپیما و کشتی
۳۲	نکات مهم در مورد صلاحیت
۳۶	خودسنجی با سوالات آزمونی
۳۸	اقسام مجازات های مقرر در قانون مجازات اسلامی مصوب ۹۲
۴۰	مجازات های تکمیلی
۴۴	مجازات های تبعی
۴۷	نکات مهم
۴۹	خودسنجی
۵۰	تعدد و تکرار جرم
۵۵	خودسنجی
۵۶	مجازات شخص حقوقی
۵۸	نکات مهم
۶۰	خودسنجی

۶۲	درجه بندی مجازات های تعزیری.....
۶۴	تعزیرات شرعی منصوص
۶۵	تعویق صدور حکم
۶۸	تمایزات تعویق صدور حکم و تعلیق مجازات
۷۱	نکات مهم
۷۳	تعلیق اجرای مجازات
۷۷	نکات مهم
۷۸	خودسنجی
۷۹	تخفیف کیفر (مجازات)
۸۴	نکات مهم
۸۸	کیفیات مشدده مجازات
۹۶	نکات مهم
۹۸	خودسنجی
۹۹	نظام نیمه آزادی
۱۰۱	آزادی مشروط
۱۰۴	نکات مهم
۱۰۸	مجازات های جایگزین حبس
۱۱۰	عفو محکومین
۱۱۲	تقسیم بندی جرائم
۱۱۶	جرم تام
۱۲۴	جرائم فوری (آنی)
۱۲۴	جرائم مستمر
۱۲۵	جرائم به عادت
۱۲۵	جرائم مطلق و مقید
۱۲۶	جرم عقیم
۱۲۷	جرم محال
۱۲۹	شبهت ها و تفاوت ها بین جرم عقیم، جرم محال و شروع به جرم
۱۳۰	خودسنجی
۱۳۱	تشابه و تفاوت های جرائم ناقص (ناتمام)
۱۳۵	نکات مهم
۱۳۸	طبقه بندی جرائم

۱۳۸	تقسیم بندی نخست-طبقه بندی جرائم بر اساس عنصر قانونی
۱۴۲	تقسیم بندی دوم: طبقه بندی جرائم بر اساس عنصر مادی
۱۴۲	تقسیم بندی سوم: طبقه بندی جرائم به اعتبار نتیجه ارتکاب آن
۱۴۴	جرائم فراتر از قصد
۱۴۶	نظریه مغز متفکر
۱۴۶	مسئولیت مافوق یا کارفرما
۱۴۹	مفهوم شرکت در جرم و شروط تحقق آن
۱۵۰	مجازات شریک در جرائم موجب قصاص و دیات
۱۵۱	معاون جرم
۱۵۲	مسئولیت کیفری
۱۵۹	اسباب مانع مسئولیت کیفری
۱۶۲	عوامل موجهه جرم (علل تبرئه کننده)
۱۷۱	بخش دوم: مکات جزایی
۱۷۲	مکتب فایده اجتماعی
۱۷۳	مکتب عدالت مطلقه
۱۷۵	مکتب کلاسیک
۱۷۸	مکتب نئو کلاسیک
۱۷۹	مکتب تحقیقی یا اثباتی
۱۸۳	مکتب اصالت عمل یا مکتب پراگماتیک
۱۸۵	مکتب دفاع اجتماعی
۱۸۵	مکتب دفاع اجتماعی نوین
۱۸۷	*بخش سوم: مجموعه سوالات آزمونهای کارشناسی ارشد
۱۸۸	مجموعه سوالات آزمون کارشناسی ارشد (۱۳۹۷)
۱۹۱	مجموعه سوالات آزمون کارشناسی ارشد (۱۳۹۶)
۱۹۴	مجموعه سوالات آزمون کارشناسی ارشد (۱۳۹۵)
۱۹۷	مجموعه سوالات آزمون کارشناسی ارشد (۱۳۹۴)
۲۰۰	مجموعه سوالات آزمون کارشناسی ارشد (۱۳۹۳)
۲۰۲	مجموعه سوالات آزمون کارشناسی ارشد (۱۳۹۰ الی ۱۳۹۲)
۲۰۵	*بخش چهارم: تست تالیفی
۲۰۶	خودسنجی اول

۲۲۸ خودسنجی دوم
۲۴۲ خودسنجی دوم
۲۴۶ خودسنجی چهارم
۲۵۲ خودسنجی پنجم
۲۶۹ *بخش پنجم: محشای آزمونی

نشر حقوقی عدلیه ناشر بسته های دکتری حقوق ۰۲۱۶۶۹۲۱۰۰۲ و ۰۲۱۶۶۹۱۱۰۶ ۱۷۱۸۱۷۵۶۶۱۰۲

مقدمه

یکی از سرفصل‌های آزمون کارشناسی ارشد (سراسری و آزاد) حقوق جزای عمومی است. فارغ‌التحصیلان کارشناسی که می‌خواهند در آزمون کارشناسی ارشد حقوق موفق شوند، بایستی بتوانند درصد خوبی در این درس کسب کنند؛ چرا که جزو سرفصل‌های اصلی است. سرفصل اصلی به این دلیل گفته می‌شود که حقوق جزای عمومی در سه شاخه آزمون کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی - حقوق کیفری اطفال و نوجوانان و مدیریت ثبت اسناد و املاک به عنوان درس تخصصی و اصلی آزمون محسوب شده که ضریب آن در هر سه شاخه آزمون ۲ می‌باشد.

با توجه به تغییرات و چرخش طراحان سوالات کارشناسی ارشد و متمرکز شدن آزمون برای دانشگاه‌های آزاد و سراسری، کتابی که برای داوطلبان محترم در نظر گرفته شده عبارت است از کتاب جامع و کاربردی حقوق جزای عمومی برای داوطلبان آزمون کارشناسی ارشد که شامل قسمت‌های مختلفی است. با مطالعه این کتاب داوطلب، از چند منظر می‌تواند به مباحث آزمون تسلط پیدا کند:

از یک سو با آگاهی از فراوانی سوالات آزمون مباحث مهم و بخش‌های سوال خیز حقوق جزای عمومی را تشخیص داده و با نگاهی تیزبینانه در سنامه کاربردی کتاب را مطالعه کرده و از سوی دیگر با خواندن محشای آزمون کتاب به مطالب آزمون تسلط پیدا کرده و با سوالات آزمون‌های کارشناسی ارشد خود را مورد خودسنجی قرار خواهد داد. داوطلبان کارشناسی ارشد برای اینکه بتوانند درصد مناسبی از حقوق جزای عمومی در آزمون کسب کنند؛ لازم است منابع مفصل‌تری مطالعه کنند که این کتاب با ارائه یک محتوای فوق‌العاده قوی و تخصصی نیازهای داوطلب را برآورده خواهد کرد. داوطلبان با خواندن این کتاب از مطالعه هر کتاب دیگری در حقوق جزای عمومی بی‌نیاز خواهند شد؛

در پایان، ضمن تشکر از حسن انتخاب و اعتماد شما، چنانچه خوانندگان محترم این وجیزه، انتقاد یا پیشنهادی در مورد متن کتاب برای بهتر شدن محتوا دارند؛ لطفاً از طریق آدرس ذیل ما را یاری نمایند.^۱

یک هزار و سیصد و نود و هفت

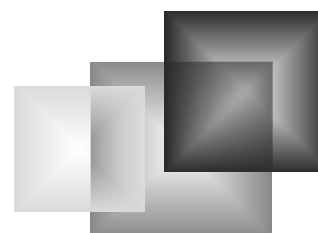
دپارتمان تخصصی کارشناسی ارشد حقوق

نشر حقوقی عدلیه ناشر بسته های دکتری حقوق ۰۲۰۱۶۶۹۲۱۰۰۲
و ۰۲۰۱۶۶۹۲۱۰۰۶ ۷۹۸۱۷۵۶۶۱۰۲۰

بخش اول

فراوانی سوالات حقوق جزای عمومی

در آزمون کارشناسی ارشد

فرآوانی سوالات حقوق جزای عمومی در آزمون ۱۳۹۷ کارشناسی ارشد حقوق

تعداد سوال	موضوعاتی که در آزمون ۹۷ سوال طرح شده است.
۱ سوال	<ul style="list-style-type: none"> Ⓒ شروع به جرم (سرقت) Ⓓ شروع به جرم (سرقت)
۱ سوال	Ⓒ عدم امکان تعیین حبس برای ارتکاب جرمی که مجازات قانونی آن، تا سه ماه حبس است.
۱ سوال	<ul style="list-style-type: none"> Ⓒ جرم انتقال مال غیر (اثبات جرم از طریق سبب اقوی از مباشر) Ⓓ
۱ سؤال	Ⓒ جرم تام
۱ سوال	Ⓒ تخفیف مجازات
۱ سوال	Ⓒ تأثیر توبه در جرم
۱ سوال	Ⓒ ضمانت اجرای انحلال شخص حقوقی در صورت احراز مسئولیت کیفری
۱ سوال	Ⓒ نظام نیمه آزادی
۱ سوال	Ⓒ جرایم مستمر
۱ سوال	Ⓒ مکتب تحقیق - دفاع اجتماعی نوین
۱ سوال	Ⓒ آزادی مشروط
۱ سوال	Ⓒ معاونت در جرم
۱ سوال	Ⓒ عوامل رافع مسئولیت کیفری (اضطرار)
۱ سوال	<ul style="list-style-type: none"> Ⓒ مجازات تحریک شخص به ارتکاب جرم سرقت توسط شخص مجرمی که مرتکب تکرار جرم شده است. (تحریک به انجام دمین جرم بعد از محکومیت)
۱ سوال	Ⓒ شرکت در جرم (شرکت در جرم، در جرایم ترک فعلی، قابل تحقق نیست).

فرآوانی سوالات حقوق جزای عمومی در آزمون ۱۳۹۶ کارشناسی ارشد حقوق

و

و

و

و

فرآوانی سوالات حقوق جزای عمومی در آزمون ۱۳۹۵ کارشناسی ارشد حقوق

و

و

و

و

و

فرآوانی سوالات حقوق جزای عمومی در آزمون ۱۳۹۴ کارشناسی ارشد حقوق

و

و

و

و

فرآوانی سوالات حقوق جزای عمومی در آزمون ۱۳۹۳ کارشناسی ارشد حقوق

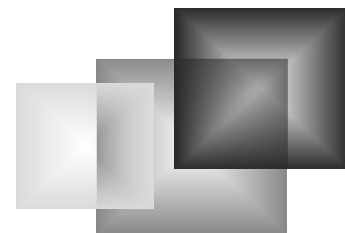
۰۲۱۶۶۵۱۷۴۸ و ۰۲۱۶۶۹۲۱۰۰۲
 ۰۲۱۶۶۵۱۷۳۶۶۱۱۰

نشر حقوقی عدلیه ناشرانسته های دکتری حقوقی

بخش اول: درسنامه کاربردی

نشر حقوقی عدلیه ناشر پست

۹۸۱۷۵۸۱۷۴

□ مفهوم جرم^۱

مطابق ماده ۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ « هر رفتاری **اعم از فعل یا ترک فعل** که در قانون برای آن مجازات^۲ تعیین شده است؛ جرم محسوب می شود. رفتار مجرمانه به **رفتار مجرمانه مثبت (فعل)**، **رفتار مجرمانه منفی (ترک فعل)** و **فعل ناشی از ترک فعل** تقسیم می شود. ماده ۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۹۲ بیانگر یکی از اصول حقوق جزا یعنی اصل قانونی بودن جرایم و مجازات ها است که بدین جهت فعل یا ترک فعلی را می توان جرم شناخت که در قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد. **حدیث مشهور «رفع»** بر همین امر دلالت دارد.

رفتار مجرمانه می تواند به یکی از اشکال زیر باشد:
 فعل
 ترک فعل
 داشتن و نگهداری و حالت

□ **نظریه مشورتی:** قانون راجع به مجازات اسلامی در مقام تعریف تعزیر است نه اینکه به قاضی اختیار تعیین مجازات بدهد.

□ **نظریه مشورتی:** با سکوت قانون، قاضی مکلف به صدور حکم برائت است هر چند عمل در شرع حرام باشد.^۳

□ برای تحقق جرم، تقارن عنصرمادی با عنصر روانی ضرورت دارد به همین جهت هرگاه فعل مجرمانه بر قصد مجرمانه مرتکب پیشی بگیرد یا بلافاصله بعد از قصد مجرمانه عینیت پیدا نکند جرم محقق نخواهد شد.

□ ترک فعل حسب مورد ممکن است مشمول مجازات جرایم عمدی، غیر عمدی یا خطای محض قرار گیرد.

نکته مهم: در خصوص فعل ناشی از ترک فعل به شدت بین حقوقدانان اختلاف نظر وجود دارد. برخی از حقوقدانان معتقدند که این نوع از رفتار در حقوق ایران متصور است (دکتر گلدوزیان)؛ برخی دیگر معتقدند که **در حال حاضر در حقوق ایران فقط یک مورد و آن هم در ماده ۲۹۵ قانون مجازات اسلامی از مصادیق فعل ناشی از ترک فعل است^۴ (دکتر اردبیلی - نظر آزمون است)** که این عقیده به قول برخی موجه به نظر نمی رسد زیرا ماده ۲۹۵ قانون مجازات اسلامی از مصادیق ترک فعل است. (دکتر میرمحمدصادقی)

^۱ - تعریف جرم از دیدگاه مرحوم دکتر نوربها: کنش های مثبت یا منفی مخالف نظم اجتماعی افراد در جامعه که به موجب قانون برای آن مجازات یا اقدامات تامینی تعیین شده باشد؛ جرم نام دارد؛ پس جرم عمل یا ترک عمل قابل مجازات یا اقدامات تامینی است که قانون آن را مشخص می کند.

^۲ - تعریف مجازات از دیدگاه مرحوم دکتر نوربها: مجازات نوعی ضمانت اجرای اعمال یا ترک اعمالی است که در حقوق جزا چنین نام می گیرد تا از ضمانت اجراهای مدنی و اجتماعی: **ویژگی های مجازات:**

✓ **رنج آور بودن:** بدین معنا که برای مرتکب دردناک باشد، به اصطلاح حقوقی **ترهیبی و تردیلی** باشد به گونه ای که لذت ارتکاب جرم را از مرتکب بگیرد و از بین ببرد.

✓ **رسوا کننده:** بدین معنا که شخصیت ناهنجار مرتکب را به جامعه معرفی کند زیرا مجرم مانند میکروبی است که سلامت جامعه را به خطر می اندازد و اطلاع رسانی به موقع می تواند جامعه را از این خطر بر حذر دارد (اصطلاحاً **تشهیر** یعنی معرفی کردن مجرم به مردم) نمونه هایی از این اقدامات مانند تراشیدن سر (مانند کسی که نامزد دارد و زنا می کند) یا منع مراوده با مردم (مانند مجازات محارب) و شبیه به این موارد، مؤید **خاصیت تردیلی** بدون مجازات است.

✓ **قطعی و حتمی بودن مجازات:** بدین معنا که مجازات ها دارای ضمانت اجرایی باشند به طوری که مجرم احساس گریز نکند.

✓ **جبران کننده خسارت زیان دیده باشد:** بدین معنا که مجازات به گونه ای باشد که از حق زیان دیده دفاع شود. مانند ایراد ضرب و جرح عمدی که امروزه علاوه بر جنبه عمومی، که مطابق ماده ۶۱۴ ق.م.ا.موجب ۳ تا ۱۰ سال حبس می باشد، از جهت جبران خسارت مجنی علیه دارای جنبه خصوصی نیز می باشد و مرتکب، به پرداخت دیه نیز محکوم خواهد شد، هر چند در بعضی از موارد رعایت این جنبه نشده است مانند تجاوز به عنف یا ضررهای شرفی و آبرویی که گاه مجازات آن تنها از جنبه عمومی است.

^۳ - اصل ۱۶۷ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مقرر می دارد که: " قاضی موظف است کوشش کند حکم هر دعوا را در قوانین مدونه بیابد و اگر نیابد با استناد به منابع معتبر اسلامی یا فتاوی معتبر، حکم قضیه را صادر نماید و نمی تواند به بهانه ی سکوت یا نقص یا اجمال یا تعارض قوانین مدونه، از رسیدگی به دعوا و صدور حکم امتناع ورزد."

^۴ - نظر دکتر اردبیلی، نظر آزمون است.

نکته مهم: اعتیاد و ولگردی از مصادیق جرائمی هستند که رفتار مجرمانه آنها **حالت** است. نگهداری مواد مخدر و مشروبات الکلی و نگهداری آلات قمار از مصادیق جرائمی هستند که رفتار مجرمانه آنها **داشتن و نگهداری** است.

اصول حاکم بر مجازات‌ها

الف - قانونی بودن ب - تساوی مجازات‌ها ج - محدود بودن د - شخصی بودن ه - فردی بودن و - هدف دار بودن ز - عادلانه بودن.

اصل قانونی بودن جرم و مجازات‌ها

به موجب اصل ۳۲ قانون اساسی^۱ هیچ کس را نمی‌توان دستگیر کرد؛ مگر به حکم و ترتیبی که قانون معین نموده و به موجب اصل ۱۵۹ قانون اساسی^۲ تشکیل دادگاه‌ها و تعیین صلاحیت آن‌ها **منوط به حکم قانون است**. از مجموع بیان مقنن در قانون اساسی استفاده می‌شود که مجازات باید از جهات سه گانه، قانونی باشد که این جهات عبارتند از: مشروعیت نوع و میزان مجازات‌ها، مشروعیت مرجع مجازات کننده (دادگاه‌ها)، مشروعیت مقام مجازات کننده (قضات).

نتایج اصل قانونی بودن جرم و مجازات

الف) تفسیر مضیق (محدود، به نفع متهم)

ب) عطف بما سبق نشدن قوانین کیفری

اگر عملی که در گذشته (سابق) جرم بوده به موجب قانون لاحق، جرم شناخته نشود، مانند نگهداری فیلم و نوارهای مبتذل که قبل از سال ۷۵ به موجب قانون منع فعالیت‌های غیرمجاز سمعی و بصری جرم بوده و مرتکب مستحق مجازات بوده لکن در سال ۷۵ با تصویب ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی، خرید و فروش، به نمایش گذاشتن یا نگهداری به قصد نمایش، جرم شناخته شد ولی نگهداری تنها به قصد تماشای شخصی **جرم شناخته نشده است**. بدیهی است در اینگونه موارد عمل واقع شده قبل از این قانون قابل تعقیب نخواهد بود و چنانچه شروع به تعقیب شده باشد از تعقیب آن خودداری خواهد شد و چنانچه منتهی به صدور حکم شده باشد حکم صادره اجرا نخواهد گشت و اگر اجرا شده باشد اثر کیفری آن زائل خواهد شد.

هرگاه به موجب قانون لاحق، میزان مجازات جرم مزبور تخفیف یابد در این صورت طبیعی است که قبل از صدور حکم بر اساس قانون جدید رأی صادر خواهد شد و اگر بعد از صدور حکم باشد محکوم علیه می‌تواند از دادگاه تقاضای تخفیف کند.

تقاضای تخفیف مجازات از دادگاهی می‌شود که رأی قطعی را صادر نموده است که ممکن است دادگاه بدوی باشد، مانند مواردی که رأی دادگاه بدوی ذاتاً قطعی بوده یا علی رغم عدم قطعیت به لحاظ عدم تجدید نظر خواهی محکوم علیه، قطعی شده است، یا دادگاه تجدید نظر مثل آنکه پس از تجدید نظر خواهی، مرجع تجدید نظر رأی قطعی را تأیید کند یا راساً رأی قطعی را صادر کند ولی اعاده دادرسی از طریق دیوان عالی کشور به عمل آید.

اگر قانون لاحق که مجازات جرمی را **تخفیف داده است**؛ پس از اجرای حکم، لازم الاجرا شود، آثار محکومیت، **برابر با مجازات**

قانون لاحق خواهد بود.

چنانچه قانون جدید عملی را در قانون سابق جرم بوده، جرم نشناسد چند حالت متصور است:

اول: هنوز حکم قطعی صادر نشده است: در این حالت دادگاه به استناد قانون آیین دادرسی کیفری قرار موقوفی تعقیب صادر می‌کند.

^۱ - هیچ کس را نمی‌توان دستگیر کرد مگر به حکم و ترتیبی که قانون معین می‌کند. در صورت بازداشت، موضوع اتهام باید با ذکر دلایل بلافاصله کتباً به متهم ابلاغ و تفهیم شود و حداکثر ظرف مدت بیست و چهار ساعت پرونده مقدماتی به مراجع صالحه قضایی ارسال و مقدمات محاکمه، در اسرع وقت فراهم گردد. مختلف از این اصل طبق قانون مجازات می‌شود.

^۲ - اصل ۱۵۹ قانون اساسی: مرجع رسمی تظلمات و شکایات، دادگستری است. تشکیل دادگاه‌ها و تعیین صلاحیت آنها **منوط به حکم قانون** است.

دوم: حکم قطعی صادر ولی هنوز اجرا نشده است: در این حالت به استناد قانون آیین دادرسی کیفری، قاضی اجرای احکام کیفری باید قرار موقوفی اجرای حکم را صادر کند. همچنین کلیه آثار کیفری از بین خواهد رفت.

سوم: حکم قطعی صادر شده و در حال اجراست: در این مورد نیز همانند فرض قبل عمل می شود.

چهارم: حکم قطعی صادر و اجرای آن نیز تمام شده است: در این حالت با توجه به اجرا شدن کامل حکم بحث توقف اجرا منتفی است و فقط آثار کیفری از بین خواهد رفت.

فروضی که در آن حکم محکومیت قطعی به موجب قانون سابق صادر شده است و پس از آن قانون تغییر می کند:

فرض اول - اگر عملی که در گذشته جرم بوده به موجب قانون لاحق جرم شناخته نشود؛ در این صورت حکم قطعی اجرا نخواهد شد و اگر در جریان اجرا باشد، موقوف الاجرا خواهد ماند و در این دو مورد و همچنین در موردی که حکم قبلاً اجرا شده باشد، هیچ گونه اثر کیفری بر آن مترتب نخواهد بود. این مقررات در مورد قوانینی که برای مدت معین و موارد خاصی وضع گردیده است اعمال نمی شود.

فرض دوم: اگر مجازات جرمی به موجب قانون لاحق تخفیف یابد، محکوم علیه می تواند تقاضای تخفیف مجازات تعیین شده را بکند و در این صورت دادگاه صادرکننده حکم و یا دادگاه جانشین با لحاظ قانون لاحق، مجازات قبلی را تخفیف خواهد داد.

فرض سوم: اگر مجازات جرمی به موجب قانون لاحق به اقدام تامینی و تربیتی تبدیل شود، فقط همین اقدامات مورد حکم قرار خواهد گرفت.

نکته مهم: طبق آنچه از اصل ۱۶۹ قانون اساسی و ماده ۱۱ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۹۲، قاعده عطف بماسبق نشدن مربوط به قوانین جزایی ماهوی است و اصل در این گونه قوانین آن است که به گذشته عطف نمی شوند. در قوانین شکلی، اصل، عطف به ماسبق شدن است.

□ چنانچه قانون مجمل باشد قاضی باید آن را تفسیر نماید لیکن در جایی که اصلاً نص صریح جزایی وجود ندارد، عرف و عادت نمی تواند

موجد جرم و مجازات باشد ولیکن اگر نص موجود باشد می توان از عرف و عادت در مقام تطبیق به موارد خاصه الهام گرفت.

□ تفاوت اصل فردی کردن مجازاتها با اصل شخصی بودن مجازاتها^۲

جرم، مسئولیت کیفری و مجازات، سه ضلع طلایی حقوق کیفری است. اعمال مجازات به احراز مسئولیت کیفری و احراز آن به احراز مجرمیت منوط است. مجرمیت، دو جنبه مادی و روانی دارد و تا زمانی که آن دو احراز نگردد، محقق نمی شود.

مقصود از اصل شخصی بودن مجازات این است که مجازات باید فقط بر مجرم بار شود. این اصل زمانی پدیدار شد که حقوق کیفری مبتنی بر جرم و مجازات بود. در چنین زمانی مقصود از اصل شخصی بودن مجازات این بود که مجازات باید بر مرتکب جرم بار شود، اعم از این که

^۱ - ماده ۱۱: قوانین زیر نسبت به جرائم سابق بر وضع قانون، فوراً اجراء می شود:

الف- قوانین مربوط به تشکیلات قضائی و صلاحیت

ب- قوانین مربوط به ادله اثبات دعوی تا پیش از اجرای حکم

پ- قوانین مربوط به شیوه دادرسی

ت- قوانین مربوط به مرور زمان

تبصره - در صورتی که در مورد بند(ب) حکم قطعی صادر شده باشد، پرونده برای بررسی به دادگاه صادرکننده حکم قطعی ارسال می شود.

^۲ - در جوامع اولیه و حتی در جوامع سده های اخیر، مسئولیت فردی و اصل شخصی بودن اصلاً مطرح نبود و اگر کسی مرتکب جرمی می شد تمام اقوام و اعضاء خانواده در مقابل جرمی که یک نفر انجام داده بود مسئولیت داشتند و در مناطقی که مردم بصورت قبیله و طایفه ای زندگی می کردند اگر فردی از یک قبیله فردی از قبیله دیگر را می کشت، قبیله مقتول این حق را برای خود قائل می شد که بتوانند بر علیه قبیله قاتل وارد جنگ شده و تمامی آنها را از دم تیغ بگذرانند گاهی کوچکترین مسئله باعث می شد بین دو قبیله سالها جنگ و خونریزی برپا شود و صدها و هزاران نفر نابود شوند و معتقد بودند خون بایستی با خون جواب داده شود و خون تنها به خون شسته و پاک می شود این مسائل بود تا اینکه دین مبین اسلام ظهور کرد و کلام خدا در قرآن مجید این روش زشت و نکوهیده جوامع را رد کرد و مسئولیت فردی و اصل شخصی بودن را بوجود آورد برای نمونه: سوره بقره آیه ۲۸۵: لا یكلف الله نفساً اًلاً وسعها لها ما کسبت و علیها ما اکتسبت

نکته: خون بس: درگیری هایی که گاهی بسیار شدید بوده و منجر به کشته شدن افرادی نیز می گردید. این کشته شدن سبب کینه بیشتر شده و خانواده مقتول برای انتقام گرفتن اقدام به قتل یکی از نزدیکان قاتل کرده و این قضیه برای مدت طولانی ادامه می یافت. برای جلوگیری از تداوم این کار، بزرگان طوایف دیگر جمع شده و سران دو طایفه ای را که با هم اختلاف داشتند با هم آشتی می دادند. برای تحکیم حالت صلح، معمولاً دختر فرد قاتل یا یکی از بستگان نزدیک او را به عقد پسر مقتول درمی آوردند تا غائله پایان یابد. به این جهت به این نوع ازدواج خون بس می گفتند.

صغیر باشد یا بالغ، مجنون باشد یا عاقل، مختار باشد یا مکره، واجد قصد مجرمانه یا فاقد آن باشد. از زمانی که مسئولیت کیفری حلقه و پل ارتباطی میان جرم و مجازات شد، مجازات باید بر مجرم مسئول بار شود.

گرچه اصل بر شخصی بودن مجازات است ولی آثار آن ممکن است به اعضای خانواده مجرم نیز سرایت کند. سعی حقوق کیفری بر این است که از تسری آثار مجازات به دیگران جلوگیری کند و تاکنون در این امر کاملاً موفق نبوده است.

مقصود از اصل فردی کردن مجازاتها تعیین و اجرای مجازاتی متناسب با شخصیت و ویژگیهای جسمی، روانی و اجتماعی مجرم است که به اعتبار ماهیت جرم ارتكابی و یا خصوصیات بزه دیده از طرف مقنن پیش بینی شده و از سوی دادرس به منصفه ظهور می‌رسد.

اصل «شخصی بودن مسئولیت کیفری» حاکم بر **مسئولیت کیفری** است. اصل «شخصی بودن مجازات و فردی کردن مجازاتها» **ناظر بر مجازات** است. بنابراین **مسئولیت کیفری، «اساس» مجازات است. و فردی کردن، معیار «اعمال» آن است.**

نکته دیگری را که باید دقت کرد این است که اصل فردی کردن مجازات را با اصل شخصی بودن مجازات نباید یکی دانست، زیرا اصل شخصی بودن بدین معناست که تعقیب امر جزایی و مجازات فقط نسبت به **مرتکب جرم قابل اعمال است نه اطرافیان و خانواده مرتکب** و کسانی که در ارتکاب جرم نقش نداشته‌اند.^۱

اصل صلاحیت شخصی بودن قوانین جزایی خود به دو دسته تقسیم می‌شود.

الف) اصل صلاحیت شخصی مثبت یا فعال: صلاحیت کیفری دولت نسبت به جرایم ارتكابی در خارج کشور توسط اتباع آن کشور. (ماده ۷)^۲

ب) اصل صلاحیت منفی یا منفعل: صلاحیت کیفری دولت نسبت به جرایم ارتكابی در خارج از کشور علیه اتباع خود. (ماده ۸ قانون مجازات)

نکته مهم: ممکن است دولتی به استناد اینکه **مرتکب یا قربانی جرم تبعه آن کشور می‌باشد** خود را صالح به رسیدگی بداند، رسیدگی در این حالت براساس آنچه که تابعیت فعال نامیده می‌شود و در حالت دوم بر اساس اصل تابعیت منفعل صورت می‌پذیرد.

نکته مهم: قاعده وزر^۳ در فقه اشاره به اصل شخصی بودن مجازاتها دارد.

نکته مهم: در قانون مجازات اسلامی در مواردی که عاقل مسئول پرداخت دیه است؛ استثنائی بر اصل شخصی بودن مجازاتها می‌باشد.

نکته مهم: اصل شخصی بودن مجازات را نباید با اصل شخصی بودن مسئولیت جزایی اشتباه کرد هر چند غالباً نتیجه اصل اخیر به اولی برمی‌گردد؛ زیرا ممکن است در مواردی کسی شخصاً مسئولیت جزایی داشته باشد اما مجازات او را دیگری تحمل کند مسئولیت جزایی ناشی از عمل دیگری در قوانین عرفی و مسئولیت عاقله طبق قوانین شرعی ما از جمله مواردی هستند که تفکیک دو اصل در آنها به روشنی دیده می‌شود. همچنین اصل شخصی بودن مجازاتها را نباید با اصل فردی کردن مجازاتها یکی دانست چون در اصل اخیر توجه به شخصیت مجرم، جنسیت، سن، شرایط ارتکاب جرم و غیره که مورد نظر برای تعیین مجازات است نسبت به هر یک از مجرمین تفاوت دارد.

سوال آزمونی: اگر قانون لاحق که مجازات جرمی را تخفیف داده است، پس از اجرای حکم، لازم الاجرا شود، در خصوص

آثار محکومیت، کدام مورد صحیح است؟

(۱) آثار محکومیت، برابر با مجازات قانون لاحق خواهد بود.

(۲) قانون لاحق، آثار محکومیت کیفری را به طور کلی از بین می‌برد.

(۳) چون پس از اجرای حکم بوده است، قانون لاحق هیچ تأثیری ندارد.

^۱ - برای مطالعه بیشتر مراجعه کنید به: گلدوزیان، ایرج و حسنجان، بهمن، مبانی اصل شخصی بودن مسئولیت کیفری، مجله الهیات و حقوق، بهار و تابستان ۱۳۸۴ - شماره ۱۵ و ۱۶ (۲۰ صفحه - از ۱۲۷ تا ۱۴۶)

^۲ - ماده ۷- علاوه بر موارد مذکور در مواد فوق هر یک از اتباع ایران در خارج از کشور مرتکب جرمی شود، در صورتی که در ایران یافت و یا به ایران اعاده گردد، طبق قوانین جمهوری اسلامی ایران محاکمه و مجازات می‌شود مشروط بر اینکه:

الف- رفتار ارتكابی به موجب قانون جمهوری اسلامی ایران جرم باشد.

ب- در صورتی که جرم ارتكابی از جرائم موجب تعزیر باشد، متهم در محل وقوع جرم محاکمه و تبرئه نشده یا در صورت محکومیت، مجازات کلاً یا بعضاً درباره او اجراء نشده باشد.

پ- طبق قوانین ایران موجهی برای منع یا موقوفی تعقیب یا موقوفی اجرای مجازات یا سقوط آن نباشد

^۳ - آیات سوره انعام آیه ۱۶۳: لاتزروا وازره و زر آخری

۴) آثار محکومیت بنا به صلاحدید دادگاه صادرکننده حکم قطعی، حسب مورد، تابع قانون لاحق یا سابق است. گزینه الف صحیح است.

□ صلاحیت ها

□ اصل صلاحیت سرزمینی:

- ✓ قوانین جزائی ایران درباره کلیه اشخاصی که در قلمرو حاکمیت زمینی، دریایی و هوایی جمهوری اسلامی ایران مرتکب جرم شوند اعمال می شود مگر آنکه به موجب قانون ترتیب دیگری مقرر شده باشد.^۱
- ✓ کشتی یا هواپیما جزء قلمرو کشور صاحب پرچم می باشد به همین جهت صلاحیت رسیدگی به جرایم ارتكابی در کشتی یا هواپیما با کشور صاحب پرچم می باشد.

□ اصل منع مجازات مضاعف در چه جرایمی پذیرفته شده است؟

- ✓ طبق قانون جدید، اصل منع مجازات مضاعف در مجازات های تعزیری پذیرفته شده است. مجازات های غیر تعزیری یعنی حدود، قصاص دیات تاثیری در محکومیت اجرایی ندارد.

نکته مهم: قانونگذار در ماده ۵ قانون مجازات اسلامی، جعل دستخط مقام رهبری را بصورت کلی اعم از رسمی و غیر رسمی مشمول ماده قرار داده است در حالی که در بند (پ) **صرفاً دستخط رسمی مقامات مزبور** در این بند مشمول ماده است و دستخط غیر رسمی آنان مشمول ماده قرار نمی گیرید.

اصل شخصی بودن مجازات: هریک از اتباع ایران در خارج از کشور مرتکب جرمی شود، در صورتی که در ایران یافت و یا به ایران اعاده گردد با وی به چه صورت رفتار می شود؟ در این صورت با این شخص طبق قوانین جمهوری اسلامی ایران محاکمه و مجازات می شود مشروط بر اینکه:

- الف- رفتار ارتكابی به موجب قانون جمهوری اسلامی ایران جرم باشد.
- ب- در صورتی که جرم ارتكابی از جرایم موجب تعزیر باشد، متهم در محل وقوع جرم محاکمه و تبرئه نشده یا در صورت محکومیت، مجازات کلاً یا بعضاً درباره او اجراء نشده باشد. (این مورد مبین قاعده ی مهم **اعتبار امر مختومه کیفری** می باشد).
- پ- طبق قوانین ایران موجبی برای منع یا موقوفی تعقیب یا موقوفی اجرای مجازات یا سقوط آن نباشد.

نکته مهم: اصل صلاحیت شخصی استثنائی بر اصل صلاحیت سرزمینی می باشد.

اصل صلاحیت سرزمینی را به نوبه خود به دو نوع تقسیم کرده اند:

- الف- اصل صلاحیت سرزمینی شخصی یا موردی:** دولتی صلاحیت رسیدگی به جرم را دارد که تمام یا بخشی از آن جرم در قلمرو حاکمیت آن دولت - اعم از زمینی، دریایی یا هوایی - ارتكاب یافته باشد.
- ب- اصل صلاحیت سرزمینی نوعی یا عینی:** دولتی صلاحیت رسیدگی به جرم را دارد که نتیجه یا آثار سوء آن جرم در محدوده قلمرو آن دولت رخ داده باشد.

نکته: دو اصل صلاحیت شخصی و یا عینی را برخی تحت عنوان «**نظریه عناصر متشکله**» و «**نظریه آثار**» نام می برند.

مثال: مثلاً اگر کسی با شلیک یک گلوله یا ارسال یک بسته پستی حاوی بمب از داخل کشور (الف) کسی را در داخل کشور (ب) به قتل برساند، کشور (الف) بر اساس « اصل سرزمینی شخصی » و کشور (ب) بر اساس « اصل سرزمینی عینی » حق محاکمه و مجازات وی را دارند.^۲

۱- ماده ۳ قانون مجازات اسلامی مصوب ۹۲

۲- این مثال از مقاله دکتر میر محمد صادقی «صلاحیت دولتها در رسیدگی به جرایم بین المللی» گرفته شده است.

*** تقسیم بندی اصل صلاحیت سرزمینی (برگرفته از جزوه حقوق جزای بین الملل دکتر محمد ابراهیم شمس

ناتری)

فعال (مثبت): در صورتی است که بزهکار تابع ایران باشد. **انفعالی (منفی):** در صورتی است که بزه دیده تابع ایران باشد. در حال حاضر در قانون مجازات اسلامی مصوب ۹۲ پیش بینی شده است.

علت شخصی نامیدن این اصل: قانون جزای هر کشور یک قانون شخصی است و افراد ملت به هر جای دنیا که سفر می کنند این قانون مانند سایه به همراه آنها است.

مثال: هر کشوری این حق را دارد که نسبت به اتباعش که در خارج از کشور مرتکب جرمی شده اند و یا در خارج از کشور بزه دیده جرم شده‌اند، در صورتی که شخص بزهکار در کشور متبوع بزه دیده یا در کشور متبوع خودش یافت شود، او را مورد محاکم و مجازات قرار دهد. بنابراین اصل صلاحیت شخصی قلمرو صلاحیتی یک کشور را از حیث قضایی و تقنینی به خارج از کشور گسترش می دهد. مثلاً یک ایرانی در فرانسه مرتکب کلاهبرداری شدید می شود و قبل از دستگیری به ایران یا پاکستان می گریزد و ایران او را دستگیر می کند و به دلیل اصل (قبح استرداد اتباع) او را به فرانسه نمی دهد.

اصل صلاحیت سرزمینی شناور (برگرفته از مقاله صلاحیت دولتها در رسیدگی به جرایم بین المللی دکتر میر محمد صادقی)

بعضی از نویسندگان، نوع سوم را نیز برای اصل صلاحیت سرزمینی قائل شده اند و آن «**اصل صلاحیت سرزمینی شناور**» است. مطابق این اصل، کشور صاحب پرچم صلاحیت رسیدگی به جرایم ارتكابی در کشتی یا هواپیمای تحت پرچم آن کشور را دارد. بدیهی است با توجه به این که کشتی یا هواپیما جزء قلمرو کشور صاحب پرچم محسوب می شوند می توان این نوع صلاحیت را نوع جدیدی محسوب نکرده و تحت همان دو نوع سابق الذکر مورد بررسی قرارداد.

در حقوق ایران، علاوه بر صلاحیت سرزمینی شخصی به صلاحیت سرزمینی عینی نیز در ماده ۴ قانون مجازات اسلامی ۹۲ توجه شده است.^۱

نکته مهم: هر گاه قسمتی از جرم یا نتیجه آن در قلمرو حاکمیت ایران واقع شود در حکم جرم واقع شده در جمهوری اسلامی ایران است. ماده ۴ قانون مجازات اسلامی به صلاحیت سرزمینی عینی اشاره دارد یعنی اینکه هرگاه کشوری نتیجه یا اثر جرم در آنجا یافت شود صلاحیت رسیدگی دارد. همچنین این ماده با بیان اینکه هرگاه جزئی از جرم در حوزه دادگاه یا قانون کشور دیگر رخ دهد و نتیجه آن در ایران واقع شود یا بالعکس را مشمول قوانین و مقررات ایران می باشد و حکم قضیه را در **جرایم مرکب، مستمر و به عادت** مشخص نموده است.

ممکن است دولتی به استناد این که **مرتکب یا قربانی جرم تبعه آن کشور می باشد** خود را صالح به رسیدگی به جرم بداند رسیدگی در حالت اول بر اساس آنچه که **تابعیت فعال** نامیده می شود و در حالت دوم بر اساس **تابعیت منفعل** صورت می پذیرد.^۲

اصل صلاحیت حمایتی یا حفاظتی: بر اساس این اصل دولتی که از جرم ارتکاب یافته در خارج از مرزهای آن از هر حیث متضرر شود می تواند مجرم را در دادگاه های خود تحت تعقیب قرار دهد. این ضرر ممکن است ضرر معنوی هم باشد و به حاکمیت و حیثیت دولت خدشه وارد کند. مرتکب جرم ممکن است تبعه همان کشور و یا یک فرد خارجی باشد. بنابراین مطابق این اصل، صلاحیت دادگاه های یک کشور برای رسیدگی به جرم بر اساس **منافع خدشه دار شده** آن تعیین می گردد و نه بر این اساس که جرم در کدام کشور ارتکاب یافته است.

^۱ - «هر گاه قسمتی از جرم یا نتیجه آن در قلمرو حاکمیت ایران واقع شود در حکم جرم واقع شده در جمهوری اسلامی ایران است.»

^۲ - بسیاری از کشورهای اروپایی معتقدند که تابعیت آنچنان ارتباط محکمی بین فرد و دولت متبوع او ایجا می کند که دولت مذکور می تواند تبعه خود را به دلیل ارتکاب جرم در هر نقطه ای از دنیا به محاکمه بکشد؛ البته به شرط آن که عمل ارتكابی وی هم مطابق قوانین کشور محل ارتکاب و هم بر اساس قوانین کشور متبوع جرم محسوب گردد.

ماده ۵ قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۹۲ اشعار می دارد: هر شخص ایرانی یا غیرایرانی که در خارج از قلمرو حاکمیت ایران مرتکب یکی از جرائم زیر یا جرائم مقرر در قوانین خاص گردد، طبق قوانین جمهوری اسلامی ایران محاکمه و مجازات می شود و هرگاه رسیدگی به این جرائم در خارج از ایران به صدور حکم محکومیت و اجرای آن منتهی شود، دادگاه ایران در تعیین مجازاتهای تعزیری، میزان محکومیت اجراء شده را محاسبه می کند:

الف- اقدام علیه نظام، امنیت داخلی یا خارجی، تمامیت ارضی یا استقلال جمهوری اسلامی ایران

ب- جعل مهر، امضاء، حکم، فرمان یا دستخط مقام رهبری یا استفاده از آن

پ- جعل مهر، امضاء، حکم، فرمان یا **دستخط رسمی رئیس جمهور**، رئیس قوه قضائیه، رئیس و نمایندگان مجلس شورای اسلامی، رئیس مجلس خبرگان، رئیس دیوانعالی کشور، دادستان کل کشور، اعضای شورای نگهبان، رئیس و اعضای مجمع تشخیص مصلحت نظام، وزرا یا معاونان رئیس جمهور یا استفاده از آنها

ت- جعل آراء مراجع قضائی یا اجرائیه های صادره از این مراجع یا سایر مراجع قانونی و یا استفاده از آنها^۱

ث- جعل اسکناس رایج یا اسناد تعهدآور بانکی ایران و همچنین جعل اسناد خزانه و اوراق مشارکت صادرشده یا تضمین شده از طرف دولت یا تهیه یا ترویج سکه قلب در مورد مسکوکات رایج داخل^۲

صلاحیت عینی

ماده ۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۹۲: هرگاه شخص غیرایرانی در خارج از ایران علیه شخصی ایرانی یا علیه کشور ایران مرتکب جرمی به جز جرایم مذکور در مواد قبل شود و در ایران یافت و یا به ایران اعاده گردد، طبق قوانین جزائی جمهوری اسلامی ایران به جرم او رسیدگی می شود، مشروط بر اینکه:

الف- متهم در جرایم موجب تعزیر در محل وقوع جرم، محاکمه و تبرئه نشده یا در صورت محکومیت، مجازات کلاً یا بعضاً درباره او اجراء نشده باشد.

ب- رفتار ارتكابی در جرایم موجب تعزیر به موجب قانون جمهوری اسلامی ایران و قانون محل وقوع، جرم باشد.

برخلاف مقرر سابق قانون مجازات اسلامی که صلاحیت شخصی منفی یا منفعل پیش بینی نشده بود در قانون اخیر این جنبه از صلاحیت

شخصی براساس **تابعیت بزه دیده** پیش بینی شده است.

شرط محاکمه نمودن متهم طبق ماده ۸:

✓ الف) دستگیری، یافتن شدن متهم در ایران

✓ ب) اعاده متهم به ایران

✓ ج) در جرایم تعزیری قاعده مجازات مضاعف رعایت شود و شخص قبلاً محاکمه نشده باشد.

✓ د) جرم انگاری متقابل به این معنی که رفتار ارتكابی بموجب قوانین ایران و قوانین کشور محل وقوع جرم، جرم انگاری شده باشد.

نکته مهم: ماده ۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۹۲ صلاحیت عینی را گسترش داده است و جرایم ارتكابی علیه ایران منحصر در جرایم مهم و خاص نمی باشد.

^۱ - قانونگذار از جهت منافع مورد حمایت، مقنن در قانون مجازات اسلامی بند ۴ یعنی «جعل آراء مراجع قضائی یا اجرائیه های صادر شده از این مراجع یا سایر مراجع قانونی و یا استفاده از آنها» را به قانون جدید اضافه کرده است. اضافه کرده است. همچنین در بند ۳ این ماده «جعل مهر، امضاء، حکم، فرمان یا دستخط رسمی... رئیس و اعضاء مجمع تشخیص مصلحت نظام» را هم اضافه کرده است. به طور کلی از توجه به منافع مورد حمایت در این ماده هم ملاحظه می شود که کماکان امنیت و آسایش عمومی مورد حمایت قرار گرفته و جرایم علیه امنیت و نیز جرایم مهم علیه آسایش عمومی که عمدتاً ذیل جرم جعل و قلب سکه قرار می گیرند، **جرایم**

موضوع اصل صلاحیت واقعی را تشکیل می دهند.

^۲ - **مثال:** به موجب ماده ۴۹۸ قانون مجازات اسلامی (بخش تعزیرات) مصوب سال ۱۳۷۵ هر کس با هر مرامی، دسته، جمعیت یا شبه جمعیتی بیش از دو نفر در داخل یا خارج از کشور تحت هر اسم یا عنوانی تشکیل دهد یا اداره نماید که هدف آن بر هم زدن امنیت کشور باشد و محارب شناخته نشود به حبس از دو تا ده سال محکوم می شود. ماده ۴۹۹ نیز عضویت در این گونه دسته ها، جمعیتها یا شعب جمعیتها را موجب محکومیت به حبس از سه ماه تا پنج سال دانسته است مگر آن که ثابت شود که فرد عضو از اهداف آنها بی اطلاع بوده است.

ماده ۵۰۰ ق.م.ا. فعالیت تبلیغی علیه نظام جمهوری اسلامی ایران یا به نفع گروهها و سازمانهای مخالف نظام را به هر نحو موجب محکومیت به حبس از سه ماه تا یک سال دانسته است. بدیهی است این مجازات در مورد کسانی هم که این گونه فعالیت تبلیغی را در خارج از کشور انجام می دهند قابل اعمال می باشد.

□ اصل صلاحیت جهانی یا همگانی

دولتها حق تعقیب برخی از مجرمین را در قلمرو خود دارند؛ بدون توجه به این که جرم در کجا رخ داده و مجرم یا قربانی تبعه چه کشوری هستند. **این اصل استثنایی بر اصل درون مرزی بودن حقوق جزا می باشد.**

مطابق این اصل در صورتی که شخصی مرتکب جرایمی که به موجب قانون خاص یا عهدنامه ها و مقررات بین المللی **در هر کشوری یافت شود در همان کشور محاکمه می شود**، اگر در ایران یافت شود طبق قوانین جزائی جمهوری اسلامی ایران محاکمه و مجازات می گردد. در اینجا محل بازداشت متهم بیانگر اصل صلاحیت جهانی می باشد.

نکته مهم: اصل صلاحیت جهانی عبارت است از اینکه به جرایم ارتكابی در خارج از قلمرو یک کشور یا وقوع یک جرم بین المللی دادگاهی صالح به رسیدگی می باشد که متهم در آنجا یافت شده باشد؛ هر چند جرم در آن کشور واقع نشده باشد. به عبارت دیگر دادگاه های ملی یک کشور می توانند به جرمی رسیدگی نمایند که نه در قلمرو آن کشور واقع شده است نه متهم یا بزه دیده تبعه آن کشور است و نه اینکه جرم علیه منافع آن کشور ارتکاب یافته است.

نکته مهم: اصل صلاحیت جهانی بعنوان یکی از جنبه های منفی اصل صلاحیت سرزمینی می باشد.

معاهدات بین المللی مختلف و نیز عرف بین المللی برخی از جرایم را جزء جرایمی دانسته اند که با استناد به این اصل توسط همه دولتها قابل تعقیب و پیگرد هستند، از قبیل دزدی دریایی، تجارت برده، جرایم جنگی، جرایم علیه بشریت، نسل کشی، نژاد پرستی، هواپیما ربایی و گروگان گیری

نکته مهم: ماده ۹ قانون مجازات اسلامی ایران مصوب سال ۱۳۹۲ بر مبنای **اصل صلاحیت جهانی** نگاشته شده است این ماده اشعار می دارد:

«مرتکب جرائمی که به موجب قانون خاص یا عهدنامه ها و مقررات بین المللی در هر کشوری یافت شود در همان کشور محاکمه می شود، اگر در ایران یافت شود طبق قوانین جزائی جمهوری اسلامی ایران محاکمه و مجازات می گردد.»

برخی از نویسندگان را عقیده بر آن است که با ارائه تفسیر موسع از مفهوم امنیت ملی تمامی اصول مذکور غیر از اصل سرزمینی شخصی یا موردی را می توان تحت عنوان همان اصل **صلاحیت حمایتی (Protective)** مطرح کرده و در واقع تنها دو اصل برای صلاحیت دول در رسیدگی به جرایم قائل شد یکی اصل صلاحیت سرزمینی و دیگر اصل صلاحیت حمایتی، یعنی یکی بر اساس محل ارتکاب جرم و دیگری بر اساس این که امنیت ملی کشور از ارتکاب جرم صدمه خورده است.

مثال: هر گاه کشوری یکی از اتباع خود را به دلیل ارتکاب جرم در خارج از کشور محاکمه کند انگیزه آن کشور در رسیدگی به جرم می تواند آن باشد که ارتکاب جرم مذکور باعث بدنامی کشور شده و در نتیجه به منافع ملی صدمه زده است.

در مورد اصل صلاحیت جهانی نیز همین تحلیل قابل پذیرش است که با توجه به ماهیت خطرناک و شنیع جرم، امنیت ملی دولت تعقیب کننده مجرم به عنوان یکی از دول تشکیل دهنده جامعه بین المللی صدمه خورده است. هویت قربانی جرم نیز بر همین اساس می تواند دادگاه های کشور متبوع وی را صالح به رسیدگی به جرم سازد. چرا که ارتکاب جرم علیه اتباع یک کشور می تواند امنیت ملی آن کشور را خدشه دار کند البته شاید بتوان از این هم فراتر رفت و **اصل صلاحیت سرزمینی شخصی را هم در اصل صلاحیت حمایتی مستتر دانست** چرا که دلیل کشور محل ارتکاب جرم برای تعقیب مجرم نیز آن است که وی با ارتکاب جرم امنیت ملی کشور را خدشه دار کرده است.

مثال: فرض کنید یک فرانسوی هموطن خود را در خاک آمریکا به قتل برساند. بر اساس اصل صلاحیت سرزمینی دادگاه های آمریکا برای رسیدگی به جرم صالح می باشند در حالی که چه بسا دادگاه ها از فرانسه نیز با استناد به اصل ملیت (اعم از ملیت قاتل یا مقتول) خود را صالح به رسیدگی بدانند.

مثال: همین طور اگر کسی با ارسال بسته پستی حاوی بمب یا مواد خوراکی مسموم از یک کشور اروپایی با داخل آمریکا یک آمریکایی را عمداً به قتل برساند احتمال دارد که هم دادگاه های آمریکا و هم دادگاه های کشور محل ارسال بسته پستی با مواد خوراکی با اعمال یکی از اصول فوق خود را صلاح به رسیدگی به جرم بدانند.^۱

نکته مهم: با نگاهی به قانون مجازات اسلامی ایران در می یابیم که هر چند مهمترین اصل راجع به صلاحیت در قانون ایران، مثل بسیاری از کشورهای دیگر، **اصل صلاحیت سرزمینی شخصی** است که به محل ارتکاب جرم اشاره دارد لیکن، چند اصل دیگری که در فوق مورد اشاره قرار گرفتند در مواد مختلف قانون مجازات اسلامی مورد حمایت قرار گرفته اند.

صلاحیت تکمیلی دیوان کیفری بین المللی (ICC)

در سال های ۱۹۹۳ و ۱۹۹۴ سازمان ملل متحد دادگاه های بین المللی **یوگسلاوی و رواندا** را با صلاحیت تعقیب اشخاص مسئول نقض های جدی و شدید حقوق بشردوستانه بین المللی ایجاد نمود. بنابراین دادگاه رواندا و یوگسلاوی اولین دادگاه هایی بودند که در اجرای فصل هفتم منشور سازمان ملل ایجاد شدند. البته این دادگاه ها در رسیدگی به جرایم و جنایات با سلف خود یعنی **دادگاه نورنبرگ** تفاوت دارد؛ زیرا می توانند به پرونده جنایاتی که در جنگ میان دولت ها و یا درگیری های داخلی به وقوع پیوسته؛ رسیدگی کنند.

صلاحیت دیوان بین المللی کیفری نسبت به صلاحیت کشورها **جنبه تکمیلی دارد**. تکمیلی بودن به این معنا است که دیوان هنگامی اعمال صلاحیت می نماید که دادگاه ملی نتواند یا مایل نباشد به اعمال صلاحیت در خصوص جرایم بین المللی بپردازد. بنابراین صلاحیت دیوان به معنای جایگزینی آن نسب به دادگاه های ملی نیست. ضمناً محاکم ملی به عنوان بازوی کمکی دیوان کیفری بین المللی به شمار می آیند. طبق ماده ۱۳ و ۱۴ اساسنامه دیوان صلاحیت دارد وضعیت های ارجاعی از جانب دادستان یا شورای امنیت را بررسی کند.

نکته مهم: در کدام یک از پرونده های مربوط به جرایم بین المللی، دیوان کیفری بین المللی برای اولین بار رئیس جمهور یک

کشور را در زمان تصدی تعقیب نمود؟ در ژوئیه ۲۰۰۸ دادستان از دیوان درخواست نمود که قرار بازداشت عمر البشیر رئیس جمهور سودان را به اتهام ژنوسید، جنایات جنگی و جنایات علیه بشریت صادر نماید. این پرونده در اصل توسط شورای امنیت به دادستان ارجاع شد. هرچند دیوان کیفری بین المللی برای اولین بار رئیس جمهور یک کشور را در زمان تصدی تعقیب نمود اما تلاش برای دستگیری عمرالبشیر تا کنون نافرجام مانده است. ضمناً این موضوع بیشتر به دلیل خودداری کشورهای عربی و اسلامی از تحویل عمرالبشیر است و این موضوع باعث شده است که تا کنون پرونده دارفور سودان باز بماند.

نکته مهم: در پرونده لیبی، کشته شدن معمر قذافی مانع تعقیب وی در دیوان شد و عبدالله سنوسی دیوان اعلام کرد که این پرونده در دیوان غیرقابل پذیرش است. دادگاه های سیرالئون، کامبوج، تیمور شرقی و لبنان، بوسنی، کوزوو از جمله دادگاه های مختلط (حضور قضات ملی و قضات بین المللی) محسوب می شوند. دادگاه های مختلط از سال ۱۹۹۷ به بعد تاسیس شده اند.

صلاحیت شبه جهانی: صلاحیت شبه جهانی با شکل گیری موضوعاتی مانند قاچاق مواد مخدر، برده داری، فعالیت های تروریستی، شکنجه مطرح می شوند که این جرایم در حقوق بین الملل عرفی شکل گرفته و تبعاً در کنوانسیون ذکر شده اند.

نکته: اولین دادگاه هایی که در حقوق جزای بین الملل در زمینه جرایم بین المللی شکل گرفت، دادگاه های رواندا و یوگسلاوی سابق بودند (که محدود و خاص بودند). اما اولین دادگاه بین المللی با صلاحیت جهانی (صلاحیت تکمیلی) دادگاه کیفری بین المللی (می باشد).

نکته: اصل اولیه در خصوص اعمال صلاحیت کیفری: اصل صلاحیت سرزمینی است؛ یعنی کشوری که در قلمرو آن جرم ارتکاب یافته، اعمال صلاحیت می کند. کشوری که در خارج از قلمروش جرمی ارتکاب یافته، اصل بر عدم صلاحیت سرزمینی نسبت به آن است.

^۱ - یک دعوی آفریقایی نیز در این زمینه قابل ذکر است و می تواند مشکل تعارض بین صلاحیت ها را نشان دهد. متهم زن و شوهری را در زیمبابوه ربوده بود اجساد این زن و شوهر بعداً در بوتسوانا یافت شد. بدیهی است اگر آنها در زیمبابوه کشته شده و فقط اجسادشان به بوتسوانا برده شده بود، دادگاههای بوتسوانا تحت هیچ عنوانی صلاحیت رسیدگی به جرم را نداشتند؛ لیکن قاضی دادگاه بوتسوانا با تکیه بر قرائن و امارات موجود وقوع جرم را در بوتسوانا محرز و به استناد اصل صلاحیت سرزمینی خود را صالح به رسیدگی دانست. مسلماً در این حالت دادگاههای زیمبابوه هم می توانستند به استناد این که عمل «ربودن» در آن کشور واقع شده و یا به استناد هویت قاتل و مقتولین خود را صالح به رسیدگی بدانند که در نتیجه مشکل تعارض در صلاحیتها پیش می آمد. **حل این مشکل چندان آسان نیست و برای یافتن پاسخ باید به قوانین کشوری که مجرم را دستگیر کرده است مراجعه کرد.** بدیهی است هرگاه قوانین آن کشور حق رسیدگی به جرم را به دادگاههای داخلی بدهند، دادگاههای مذکور مجرم را مورد محکمه قرار خواهند داد مگر آن که معاهده استرداد بین آن کشور و کشور ذینفع دیگر ترتیبات خاصی را در این زمینه مقرر کرده باشد.

دومین اصل صلاحیت شخصی است؛ در این راستا تابعیت ملاک عمل است. یک دولت می تواند بر این اساس که فرد مرتکب تبعه آن کشور می باشد، خود را صالح به رسیدگی بداند (صلاحیت شخصی فعال) و همچنین یک دولت می تواند بر اساس تابعیت قربانی، خود را صالح به رسیدگی نماید. (صلاحیت شخصی منفعل).

سومین اصل صلاحیت واقعی است؛ در صورتی که در خارج از قلمرو یک دولت جرمی توسط بیگانه ارتکاب یابد که بر منافع عالی و امنیت کشور خارجی تاثیر داشته باشد، کشور خارجی زیان دیده می تواند مرتکب آن جرم را تحت تعقیب قرار دهد بررسی ماده ۱۰ قانون مجازات اسلامی

بررسی ماده ۱۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۹۲

ماده ۱۰- در مقررات و نظامات دولتی مجازات و اقدام تأمینی و تربیتی باید به موجب قانونی باشد که قبل از وقوع جرم مقرر شده است و مرتکب هیچ رفتاری اعم از فعل یا ترک فعل را نمی توان به موجب قانون مؤخر به مجازات یا اقدامات تأمینی و تربیتی محکوم کرد؛ لکن چنانچه پس از وقوع جرم، قانونی مبنی بر تخفیف یا عدم اجرای مجازات یا اقدام تأمینی و تربیتی یا از جهاتی مساعدتر به حال مرتکب وضع شود نسبت به جرائم سابق بر وضع آن قانون تا صدور حکم قطعی، مؤثر است. هرگاه به موجب قانون سابق، حکم قطعی لازم الاجراء صادر شده باشد به ترتیب زیر عمل می شود:

الف- اگر رفتاری که در گذشته جرم بوده است به موجب قانون لاحق جرم شناخته نشود، حکم قطعی اجراء نمی شود و اگر در جریان اجراء باشد اجرای آن موقوف می شود. در این موارد و همچنین در موردی که حکم قبلاً اجراء شده است هیچگونه اثر کیفری بر آن مترتب نیست.

ب- اگر مجازات جرمی به موجب قانون لاحق، تخفیف یابد، قاضی اجرای احکام موظف است قبل از شروع به اجراء یا در حین اجراء از دادگاه صادرکننده حکم قطعی، اصلاح آن را طبق قانون جدید تقاضا کند. محکوم نیز می تواند از دادگاه صادرکننده حکم، تخفیف مجازات را تقاضا نماید. دادگاه صادرکننده حکم با لحاظ قانون لاحق، مجازات قبلی را تخفیف می دهد. مقررات این بند در مورد اقدام تأمینی و تربیتی که در مورد اطفال بزهکار اجراء می شود نیز جاری است. در این صورت ولی یا سرپرست وی نیز می تواند تخفیف اقدام تأمینی و تربیتی را تقاضا نماید.

تبصره - مقررات فوق در مورد قوانینی که برای مدت معین و یا موارد خاص وضع شده است، مگر به تصریح قانون لاحق، اعمال نمی شود.

نکته: در صورتی که به موجب قانون، رفتاری جرم تلقی می شود؛ نسبت به همان رفتار که قبل از تصویب و اجرای قانون وضع شده است تاثیری ندارد و مرتکب مجازات نخواهد شد. به همین ترتیب اگر عملی به موجب قانون سابق جرم بوده ولی مجازات آن به موجب قانون لاحق افزایش یافته باشد.

رای وحدت رویه شماره ۷۳۷ و ۴۵ و نظریه اداره حقوقی مورخ ۱۳۹۲/۹/۲۰: این موضوع ماده ۱۰ قانون مجازات مصوب ۹۲ (در ماده ۶ قانون سابق) مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی را بر طبق قانونی قرار داده که قبل از وقوع جرم وضع شده باشد؛ منصرف از احکام و قوانین الهی از جمله راجع به قصاص می باشد که از صدر اسلام تشریح شده اند.

نظریه اداره حقوقی مورخ ۱۳۸۹/۹/۲۸: تشخیص اینکه موضوع مشمول مقررات و نظامات دولتی است با دادگاه رسیدگی کننده است.

نظریه اداره حقوقی مورخ ۱۳۹۲/۷/۱۳: در جرائم تعزیری مقررات قبل از وقوع جرم باید اجرا شود؛ مگر اینکه مشمول ماده ۱۱ قانون مجازات اسلامی مصوب ۹۲ باشد که در این صورت تحت هر شرایطی قانون جدید اعمال می گبه نظر دیوانعالی کشور ماده قانونی که تفسیر ماده سابق را می نماید چون در واقع قانون جدیدی به شمار نمی آید؛ عطف به ماسبق می شود.

□ استثنائات قاعده عطف به ماسبق نشدن قوانین کیفری

□ **استثنائاتی که مقنن وضع می کند (تصریح قانونگذار):** مانند تبصره ۳ ماده ۵۶۶ مکرر تعزیرات و نیز ماده ۳۵۴ قانون مجازات اسلامی مصوب ۹۲

□ **قوانین جدید تفسیری:** به نظر دیوان عالی کشور در آرای شماره ۳۸۳ و ۴۰۲ ماده قانونی که تفسیر ماده سابق را می نماید چون در واقع قانون جدیدی به شمار نمی آید عطف به گذشته می شود.

□ **قوانینی که اقدامات تامینی را ایجاد می کنند.**

□ **اجرای فوری قانون خفیف:** وقتی یک قانون جدید ماهوی قابل اجرا می گردد و مساله تسری آن بر اعمال گذشته پیش می آید، باید این قانون جدید با قانون قبلی مقایسه شود و در صورت شدت؛ عطف بماسبق نگردد مگر در موارد استثنایی که ذکر شد و در صورت ملایم بودن نسبت به قانون قدیم، فوراً اجرا شود.

مقایسه قوانین برای شناخت قانون خفیف (دکتر نورهها)

بین دو قانون آن قانونی شدیدتر است که جرم جدیدی را ایجاد می کند یا یک خلاف را به جنحه و یک جنحه را به جنایت تبدیل می سازد؛ ولی قانونی خفیف است که کیفیات مشدده را از بین می برد یا عناصر تشکیل دهنده یک جرم قابل مجازات را با جزئیاتش تشریحی می کند یا دامنه کیفیات مخففه را وسعت می بخشد و یا در مورد جرمی که قبلاً مجازات حبس داشته است اجازه تعلیق می دهد. ثانیاً در مورد قوانین مجازات قانونی ای خفیف است که به جای مجازات، اقدامات تامینی پیش بینی کند؛ مجازات تکمیلی جرمی را حذف و یا مجازات تبعی جرمی را به مجازات تکمیلی اختیاری تبدیل نماید؛ حداکثر مجازات را پایین بیاورد یا حداقل آن را تقلیل دهد؛ حداقل مجازات را بیشتر کند ولی حداکثر آن را پایین بیاورد. اشکالات اجرایی قواعد فوق و راه حل آنها:

□ **ممکن است** قانون حداکثر مجازات پیش بینی شده را بالا ببرد و حداقل آن را پایین بیاورد در اینجا به طور کلی گفته می شود قانون شدیدتر است زیرا قدرت کیفری قاضی را توسعه می بخشد.

□ **ممکن است** قانون جدید متضمن برخی مقررات خفیف و برخی تصمیمات شدید باشد. رویه قضایی این موضوع را به این شکل حل کرده است که قانون در جمع خود خفیف است زیرا جنایت به جنحه تبدیل شده و باید فوراً قانون جدید اجرا شود.

□ **ممکن است** اشکال به لحاظ چندین قانون متوالی باشد؛ مثلاً جرمی تحت حکومت قانون شدید صورت گرفته و آنگاه قانون خفیف جدیدی وضع شده و سپس قانون شدید دیگری جای آن را گرفته و اعلام محکومیت پس از تصویب قانون جدید باشد که در این صورت **رویه قضایی اجرای قانون دوم (خفیف) را تصدیق کرده است** زیرا چنانچه آیین رسیدگی سریع تر می بود متهم تحت حکومت قانون خفیف دادرسی می شد و نمی توان مجرم را قربانی سرعت کند دستگاه عدالت کرد.

□ مواردی که در کاربرد قاعده عطف به ماسبق نشدن قوانین ماهوی مطرح می شوند:

□ **جرایم فوری:** جرایمی هستند که معمولاً در یک لحظه از زمان اجرا می شوند مانند قتل یا تخریب. در این مورد مقایسه ساده بین تاریخ ها کفایت می کند و باید دید جرم در چه تاریخی اتفاق افتاده است.

□ **جرایم مستمر:** جرایمی هستند که خواه ناشی از اراده فاعل و خواه ناشی از طبیعت اشیاء در زمان به طور مستمر ادامه دارند. ترک انفاق و یا ایجاد سدی غیرقانونی بر روی جریان آ از آن جمله است. در حالت اخیر می توان گفت که عناصر تشکیل دهنده جرم در حقیقت در یک لحظه از زمان ایجاد شده و فقط نتایج آن ادامه پیدا می کند و تاریخ آن مانند یک جرم آنی تاریخ روز ارتکاب است؛ اما در حالت اول مساله فرق می کند و عناصر تشکیل دهند جرم در هر لحظه از زمان تجدید حیات پیدا می کند.^۱ در این شکل، چنانچه حالت مستمر فعل مجرمانه حتی یک لحظه در قانون جدید قرار گیرد؛ این قانون جدید است که باید اجرا شود.

□ **تکرار جرم^۲:** در صورتی است که کسی دست به ارتکاب جرمی بزند و محکومیت قطعی پیدا کند و یا مجازات را تحمل نماید و مجدداً مرتکب جرم شود.

□ **نکته:** اگر قانون جدیدی تصمیم به مجازات تکرار جرمی بگیرد که قبلاً وجود نداشته است. اگر جرمی پس از اعتبار این

قانون انجام شود آیا می توان با محاسبه محکومیت قبلی مجازات جدید را در مورد متهم اعمال کرد یا خیر؟ به عقیده

۱ - دکتر رضا نورهها - زمینه حقوق جزای عمومی

۲ - Recidivist

برخی از حقوقدانان در این مورد تردید وجود دارد؛ زیرا بر محکومیت جدید اثری بار می‌کنیم که قانون آن را نمی‌خواسته است؛ اما به عقیده عده دیگر باید قانون جدید اجرا شود؛ زیرا مجرم با آگاهی از قانون جدید که شدیدتر است می‌داند که چه نتایجی از ارتکاب جرم عاید او خواهد شد و لذا با انجام آن؛ حالت خطرناک خود را بیشتر نشان می‌دهد که دلیل بر قبول اجرای قانون شدیدتر است می‌داند که چه نتایجی از ارتکاب جرم عاید او خواهد شد و لذا با انجام آن حالت خطرناک خود را بیشتر نشان می‌دهد که دلیل بر مجازات شرط تکرار جرم باشد نیز (مانند قوانین ما) صادق است.

□ رعایت دقیق قاعده عطف به ماسبق نشدن مستلزم تعیین تاریخ دقیق وقوع جرم است و در این خصوص باید بین جرائم

آنی، مستمر و به عادت تفکیک قائل شد:

- جرائم آنی تابع قانون زمان وقوع جرم هستند؛
- جرائم مستمر تابع قانون لاحق هستند حتی اگر شدیدتر باشد.
- جرائم به عادت در صورتی تابع قانون جدید است که اعمال تشکیل دهنده عادت به اندازه کافی در زمان قانون جدید اتفاق افتاده باشد؛ یعنی برای شمول قانون جدید باید، عادت در زمان قانون جدید احراز شود. (نوربها-اردبیلی)

انتشارات عدلیه ناشر بسته های دکتری حقوق ۲۰۰۲
 ۰۲۱۶۶۵۱۷۴۸ و ۰۲۱۶۶۹۱۰۰۲

□ نکات تطبیقی - آزمونی

قانون مناطق دریائی ایران (مصوب ۱۳۷۲/۲/۳۱) آبهای ساحلی را ۱۲ مایل دریایی (۲۴ کیلومتر) تعیین کرده است، که به آن حق حاکمیت دریایی گفته می شود. به موجب ماده ۳ قانون مناطق دریایی ج.ا.ا در خلیج فارس و دریای عمان: «آبهای واقع بین خط مبدا دریای سرزمینی و قلمرو خشکی و همچنین آبهای واقع بین جزایر متعلقه به ایران که فاصله آنها از یکدیگر از دو برابر عرض دریای سرزمینی تجاوز نکند، جزو آبهای داخلی محسوب و تحت حاکمیت جمهوری اسلامی ایران می باشند.»

۱- جرائم واقع شده در کشتی های جنگی حاضر در آبهای ساحلی ایران: به موجب ماده ۸ قانون تعیین آبهای ساحلی و منطقه نظارت دولت در دریاها (مصوب تیر ماه ۱۳۱۳): «رسیدگی و تعقیب جنحه و جنایاتی که در کشتی های جنگی خارجی واقع می شود از صلاحیت مقامات ایرانی خارج است - حکم اعدام اشخاصی که به وسیله مقامات خارجی صادر شده باشد نمی تواند در آبهای ساحلی و منطقه نظارت ایران به موقع اجراء گذاشته شود.»

۲- جرایم واقع شده در کشتی های تجاری یا غیر جنگی حاضر در آبهای ساحلی ایران: در مورد کشتی های تجاری یا غیر جنگی قوانین ما صراحتی ندارد اما اصل کلی بین المللی بر آن است که رسیدگی به جرایم واقع شده در کشتی جز در سه مورد ذیل، در صلاحیت قانون دولت صاحب پرچم است.

الف - هرگاه مجرم یا مجنی علیه فردی غیر از کارکنان کشتی باشد.

ب- وقتی که جرم نظم و آرامش ساحل را برهم زده باشد.

ج- در صورتی که مقامات کشتی در خواست دخالت مامورین ساحلی را نموده باشند.

نکته: در صورتی که عرض آب به گونه ای باشد که نتوان میان دو کشور ساحلی مبادرت به تعیین ۱۲ مایل دریایی نمود؛ مانند آنکه کل عرض ۲۰ مایل باشد، در این صورت باید با تعیین خط منصف مبادرت به تعیین قلمرو حاکمیت دریایی نمود. (دکتر آزمایش، تقریرات حقوق جزای عمومی).

در خصوص صلاحیت رسیدگی به جرم واقع شده در کشتی در محدوده دریای سرزمینی ماده ۱۰ قانون مناطق دریایی جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس و دریای عمان (مصوب ۷۲/۲/۳۱) مقرر می دارد: «صلاحیت کیفری، تعقیب، رسیدگی و مجازات جرایم ارتكابی در کشتیهای در حال عبور از دریای سرزمینی در موارد زیر در صلاحیت مراجع قضایی جمهوری اسلامی ایران می باشد:

الف - چنانچه اثرات و عواقب جرم متوجه ایران گردد.

ب- چنانچه جرم ارتكابی محل صلح و نظم و آرامش داخلی یا نظم عمومی و یا دریای سرزمینی باشد.

ج- چنانچه فرمانده کشتی یا نماینده دیپلماتیک یا کنسولی دولت صاحب پرچم کشتی تقاضای کمک و رسیدگی نماید.

د- چنانچه رسیدگی و تعقیب برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر و روانگردان ضروری باشد.

۳- قلمرو هوائی: در قانون هواپیمایی کشوری مصوب ۱۳۲۸/۵/۱ و کنوانسیون جلوگیری از اعمال غیر قانون علیه امنیت هواپیمایی کشوری (مصوب ۲۳ سپتامبر ۱۹۷۱ مونترال) که دولت ایران در تاریخ ۱۳۵۰/۷/۱ به آن ملحق گردیده و در مورخ ۱۳۵۲/۳/۷ به تصویب قوه مقننه ایران رسیده است. مقرراتی پیش بینی شده است که ذیلا اشاره می شود:

به موجب ماده ۳۰ قانون هواپیمایی کشوری: «مقررات جزائی ایران نسبت به جرائمی که داخل یک هواپیمای ایرانی در خارج از ایران ارتکاب شود وقتی اجرا می شود که متهم در ایران دستگیر شده باشد و متهم تبعه خارجی به کشور خارجی رد نشده یا در موردی که متهم به علت ارتکاب آن جرم به ایران مسترده شده باشد.»

در ماده ۳۱ قانون موصوف مقرر شده: «به جنحه و جنایاتی که در داخل هواپیمای خارجی حین پرواز ارتکاب شود در صورت وجود یکی از شرایط ذیل محاکم ایران رسیدگی خواهند کرد:

الف- جرم مخل انتظامات یا امنیت عمومی ایران باشد.

ب- متهم یا مجنی علیه تبعه ایران باشد.

ج- هواپیما بعد از وقوع جرم در ایران فرود آید. در هر یک از موارد بالا رسیدگی در دادگاه محلی که هواپیما فرود آمده یا دادگاه محلی که متهم دستگیر شود به عمل خواهد آمد.»

به موجب بند «الف» از بند ۱ ماده ۵ کنوانسیون جلوگیری از اعمال غیر قانون علیه امنیت هواپیمائی کشوری (مصوب ۲۳ سپتامبر ۱۹۷۱): «هر یک از دول متعاقد تدابیر لازم جهت اعمال صلاحیت خود برای رسیدگی به جرایم در موارد ذیل اتخاذ خواهد نمود:

الف- اگر جرم در سرزمین آن دولت ارتکاب یافته باشد...»

تمامی کشتی ها و هواپیماها اعم از جنگی و مسافربری و تجاری که در ایران به ثبت رسیده باشند و با پرچم ایران نیز در حال حرکت باشند، جزء سرزمین ایران محسوب می شوند.

که بر همین منوال به موجب بند «ب» از بند ۱ ماده ۵ کنوانسیون فوق الذکر: هریک از دول متعاقد تدابیر لازم جهت اعمال صلاحیت خود برای رسیدگی به جرایم در موارد ذیل اتخاذ خواهد نمود:

الف-....

ب- اگر جرم هواپیما یا در هواپیمایی که نزد آن دولت به ثبت رسیده است ارتکاب یافته باشد.»

استثنائات جنبه منفی اصل صلاحیت سرزمینی (نظریه مشورتی شماره ۱۰۱۷۶/۱-۲۳/۷-۱۳۷۳).

در صورتی که قرار داد استرداد بین دو کشور وجود نداشته باشد می توان **با رعایت شرط معامله متقابل** درخواست استرداد نمود.

نکته: با توجه به اصل سرزمینی بودن قوانین جزائی که ناشی از حق حاکمیت دولتها است متهم خارجی که در ایران مرتکب جرم شده است به هر حال در ایران قابل تعقیب است.

با وجود این هر گاه شخص مزبور به علت ارتکاب آن جرم در کشور متبوع خود محکومیت یافته متحمل مجازات شده باشد و آن مجازات با مجازاتی که ممکن است از طرف محاکم ایرانی درباره او تعیین شود قابل احتساب باشد برای احتراز از اینکه مجرم بابت یک جرم و متحمل دو مجازات شود مجازات اجرا شده باید احتساب گردد. (نظریه مشورتی مورخ ۱۳۴۵/۸/۱)

نکته: «به لحاظ اصل سرزمینی بودن قوانین جزایی و با توجه به مفاد ماده ۳ ق.م.ا. چنانچه جرم در خارج از ایران واقع شده باشد (واز موارد منعکس در مواد ۵ الی ۸ ق.م.ا. که جزء استثنائات محسوب می شود، نباشد) مقامات ایرانی صالح به رسیدگی نمی باشند هر چند که مجنی علیه تبعه دولت ایران باشد.» (نظریه مشورتی شماره ۱۰۱۷۶/۱-۲۳/۷-۱۳۷۴)

☐ خودسنجی با سوالات آزمونی

سوال آزمونی: قانون مجازات اسلامی راجع است به...

- ۱- قانون مجازات اسلامی راجع است به تعیین انواع جرائم و مجازات و اقدام تامینی و تربیتی که درباره مجرم اعمال می شود.
- ۲- قانون مجازات اسلامی مشتمل بر جرایم و مجازات های حدود، قصاص، دیات و تعزیرات است.
- ۳- قانون مجازات اسلامی مشتمل بر جرایم و مجازات های حدود، قصاص، دیات و شرایط و موانع مسئولیت کیفری است.
- ۴- قانون مجازات اسلامی مشتمل بر جرایم و مجازات های حدود، قصاص، دیات و تعزیرات، اقدامات تامینی و تربیتی، شرایط و موانع مسئولیت کیفری و قواعد حاکم بر آنها است.

پاسخ تشریحی: مطابق ماده ۱ مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲: قانون مجازات اسلامی مشتمل بر جرائم و مجازاتهای حدود، قصاص، دیات و تعزیرات، اقدامات تأمینی و تربیتی، شرایط و موانع مسئولیت کیفری و قواعد حاکم بر آنها است. گزینه ۴ صحیح است.

سوال آزمونی: تعقیب، رسیدگی و مجازات جرائم ارتكابی در کشتی های در حال عبور از دریای سرزمینی در موارد زیر در صلاحیت مراجع قضایی ایران است:

- ۱ - جرم ارتكابی علیه امنیت عمومی ایران باشد - متهم یا مجنی علیه ایرانی باشد - فرمانده کشتی یا نماینده دیپلماتیک یا کنسولی دولت صاحب صاحب پرچم کشتی تقاضای کمک و رسیدگی نمایند.
- ۲ - اثرات و عواقب جرم متوجه جمهوری اسلامی ایران می گردد - فرمانده کشتی تقاضای کمک و رسیدگی نماید - مرتکب جرم یا مجنی علیه ایرانی باشد - جرم ارتكابی مخل صلح و نظم و آرامش داخلی ایران باشد.
- ۳ - چنانچه اثرات جرم متوجه جمهوری اسلامی ایران گردد - کشتی در آب های سرزمینی ایران توقف و از مقامات محلی درخواست رسیدگی و تعقیب نماید - مرتکب جرم یا مجنی علیه ایرانی باشد.
- ۴ - چنانچه اثرات و عواقب جرم متوجه جمهوری اسلامی ایران گردد - چنانچه جرم ارتكابی مخل صلح و نظم و آرامش داخلی یا نظم عمومی دریای سرزمینی باشد - چنانچه فرمانده کشتی یا نماینده دیپلماتیک یا کنسولی دولت صاحب پرچم کشتی، تقاضای کمک و رسیدگی نماید - چنانچه رسیدگی و تعقیب برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر و روان گردان ضروری باشد.

پاسخ تشریحی: بر اساس ماده ۱۰ قانون مناطق دریایی جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس و دریای عمان مصوب ۷۲/۱/۳۱: صلاحیت کیفری، تعقیب، رسیدگی و مجازات جرایم ارتكابی در کشتی های در حال عبور از دریای سرزمینی در موارد زیر در صلاحیت مراجع قضایی جمهوری اسلامی ایران است.

الف: چنانچه اثرات و عواقب جرم متوجه جمهوری اسلامی ایران گردد.

ب: چنانچه جرم ارتكابی مخل صلح و نظم و آرامش داخلی و یا نظم عمومی دریای سرزمینی باشد.

ج: چنانچه فرمانده کشتی یا نماینده دیپلماتیک یا کنسولی دولت صاحب پرچم کشتی تقاضای کمک و رسیدگی نماید.

د: چنانچه رسیدگی و تعقیب برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر و روان گردان ضروری باشد.

گزینه ۴ صحیح است.

سوال آزمونی: جرایمی که در داخل هواپیمای خارجی حین پرواز ارتكاب شود، در صورت وجود یکی از شرایط زیر در محاکم ایران رسیدگی می شود:

- ۱- جرم طبق قانون مجازات ایران دارای مجازات باشد - تعقیب از جرم منوط به شکایت شاکی خصوصی باشد - جرم علیه امنیت داخلی و خارجی کشور باشد.
- ۲- جرم مخل انتظامات یا امنیت عمومی ایران باشد - متهم یا مجنی علیه تبعه ایران باشد - هواپیما بعد از وقوع جرم در ایران فرود آید.
- ۳- جرم علیه امنیت داخلی و یا خارجی ایران باشد - متهم جرم دارای تابعیت ایران باشد - فرمانده هواپیما مراتب وقوع جرم را به مقامات ایران اعلام و گزارش نماید.

۴- رفتار ارتكابی طبق قانون مجازات اسلامی جرم محسوب شود- رفتار ارتكابی در قانون مجازات کشور محل ثبت هواپیما جرم باشد- متهم جرم دارای تابعیت ایرانی باشد.

پاسخ تشریحی: صلاحیت رسیدگی به جرائم ارتكابی در داخل هواپیمای ایرانی در خارج از ایران و هواپیماهای خارجی حین پرواز در قلمرو حاکمیت ایران در مواد ۳۰ و ۳۱ قانون هواپیمائی کشوری مصوب ۱۳۲۸/۵/۱ مقرر شده است. بموجب این مواد: « مقررات جزائی ایران نسبت بجزائی که در داخل یک هواپیمای ایرانی در خارج از ایران ارتکاب شود وقتی اجرا میشود که متهم در ایران دستگیر شده باشد و متهم تبعه خارجی برای تعقیب به کشور خارجی رد نشده یا در مواردی که متهم بعلت ارتکاب آن جرم بالایران مسترد شده باشد. « ماده ۳۰. « جنحه و جنایاتی که در داخل هواپیمای خارجی حین پرواز ارتکاب شود در صورت وجود یکی از شرایط ذیل محاکم ایران رسیدگی خواهند کرد:

الف - جرم مخل انتظامات یا امنیت عمومی ایران باشد.

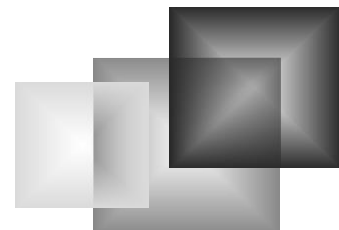
ب - متهم یا مجنی علیه تبعه ایران باشد.

ج - هواپیما بعد از وقوع جرم در ایران فرود آید. «

گزینه ۲ صحیح است.

گزینه ۲ صحیح است. نشریه عدلیه ناشر بسته های دکتری حقوق ۱۳۹۲/۱۰/۲

بخش دوم: مکاتب جزایی

۷۹۱۱۷۳
۷۹۱۱۷۴

نشر حقوقی
علیه ناشر بست

مکتب فایده اجتماعی

طرفداران این مکتب (مکتب کلاسیک) عده‌ای معتقد به فایده اجتماعی و عده‌ای معتقد به عدالت مطلقه بودند منتسبیکو، ژان ژاک روسو، سزار بکاریا و جرمی بنتام بنیان این مکتب هستند. آنها ضمن انتقاد از شدت مجازات‌ها، آنچه معیار مجازات قرار دادند: سودمندی مجازات است. بنابراین اصولی را در حقوق کیفری پیشنهاد دادند که بشرح ذیل می‌باشد.

- وظیفه جامعه دفاع از فرد است و این وظیفه از طریق مجازات اعمال می‌شود. مجازات باید دارای فایده اجتماعی باشد. فایده اجتماعی مجازات آن است که مانع تکرار جرم شود و الا مجازات به خودی خود دارای فایده نمی‌باشد. (روسو)
 - کاهش مجازات‌ها و مخالفت با شدت آن و در مقابل حتمیت و قطعیت مجازات‌ها از اصول این مکتب است. حتمیت مجازات به این معناست که مجازاتی که مجازاتی که مجازات صادر می‌گردد حتماً باید اجرا شود و نباید از طرق مختلف همانند کاهش مجازات، مجازات را ناقص و یا اجرا نمود و مجازات اعدام تنها برای مجرمان سیاسی قابل اجرا است. (بکاریا)
 - اصل قانونی بودن جرم و مجازات باید رعایت گردد و تنها قانونگذار صلاحیت تعیین رفتارهای مجرمانه و مجازات را دارد و با ارائه راهکار حداقل و حداکثر مجازات پیشنهاد شد که هم اصل قانونی بودن مجازات اعمال گردد و هم قاضی بتواند اختیار تعیین مجازات متناسب داشته باشد که امروزه این ایده یکی از عمده‌ترین شیوه‌های تعیین مجازات از سوی قانونگذاران است. (بکاریا)
 - بکاریا معتقد به اجرای عدالت نسبی بوده و اجرای آن را از طریق متناسب نمودن جرم و مجازات ممکن می‌داند.
 - هدف نهایی مجازات و اجرای آن پیشگیری از ارتکاب جرم است مجازات فی نفسه فاقد ارزش است. بهترین مجازات را مجازات زندان پیشنهاد نمودند با توجه به اینکه اجرای مجازات دارای هزینه‌ای برای جامعه است چنانچه فایده آن بیشتر از هزینه آن نباشد باید از آن دست کشید. (بنتام)
 - مجازات دارای دو ارزش است ارزش ظاهری و واقعی. ارزش واقعی کیفر، رنجی است که مجرم در اجرای کیفر (مجازات) تحمل می‌نماید. ارزش ظاهری رنج احتمالی است که مجرمان بالقوه با دیدن اجرای آن احساس می‌نمایند. (بنتام)
- راه افراط این مکتب در برقراری مجازات‌های ملایم، رأفت فوق العاده هیات‌های منصفه در بی‌گناه شناختن برخی مجرمان و افزایش جرم، گسترش عدم امنیت، عدم زندان کافی برای مجازات‌های سالب آزادی و عدم توجه به میزان مسئولیت‌های اخلاقی مجرمان و تعیین مجازات‌های ثابت امری غیر عادلانه و نامناسب تلقی شد. این موارد زمینه را برای ایجاد ایده مجازات‌های عادلانه فراهم نمود و سرآغاز نظریه جدید به نام مکتب عدالت مطلق گردید.

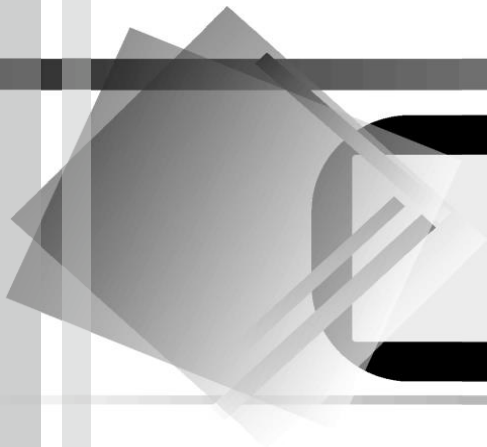
اشکالات مکتب فایده اجتماعی

افراط در برقراری مجازات‌های ملایم
 هیات‌های منصفه در بی‌گناه شناختن برخی مجرمان و افزایش جرم
 گسترش عدم امنیت
 عدم زندان کافی برای مجازات‌های سالب آزادی
 عدم توجه به میزان مسئولیت‌های اخلاقی مجرمان

مکتب عدالت مطلقه

و
و
و
و
و

نشر حقوقی عدلیه ناشر بسته های دکتری حقوق ۲۰۰۲ ۱۱۹۶۶۹۲۱۰۰۲ و ۱۷۸۱۷۵۶۶۱۰۲
۲۰۱۶۶۵۸۱۷۴۸

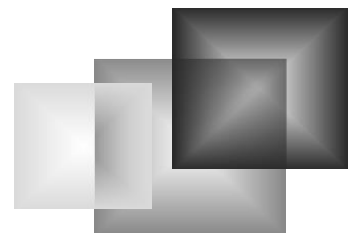

نشر حقوقی عدلیه ناشر پست

بخش سوم:

مجموعه سوالات آزمونهای کارشناسی ارشد

۹۶۵۸۱۷۴۱

مجموعه سوالات آزمون کارشناسی ارشد (۱۳۹۷)

۱- «الف»، سرقت تعزیری از یک منزل را طراحی و به این منظور، پنج تن از دوستان خود را سازماندهی می کند. در شب سرقت، دوستان «الف» به منزل مورد نظر رفته ولی به محض شروع به ربودن به دلایل خارج از اراده آنها، قصدشان در سرقت معلق می ماند. «الف» به کدام مجازات محکوم می شود؟

- (۱) حداکثر کیفر معاونت در سرقت
(۲) قابل مجازات نیست.
(۳) حداکثر مجازات معاونت در شروع به سرقت
(۴) حداکثر کیفر شروع به سرقت

۲- در کدام مورد، امکان تعیین حبس کمتر از سه ماه وجود ندارد؟

- (۱) ارتکاب جرمی که مجازات قانونی آن، تا سه ماه حبس است.
(۲) تخلف از مجازات جایگزین حبس درجه ۸ برای بار دوم
(۳) عدم رعایت مفاد حکم به مجازات تکمیلی برای بار دوم
(۴) تخفیف سه درجه ای حبس درجه ۵

۳- خانم «الف» با علم به مسابقه محکومیت «ب» به جرم درجه ۴، وی را تحریک به ارتکاب سرقت می کند. در صورتی که «ب» مشمول مقررات تکرار جرم می شود، مجازات خانم «الف» چیست؟

- (۱) حداقل مجازات قانونی سرقت
(۲) یک تا دو درجه پایین تر از مجازات قانونی سرقت
(۳) یک تا دو درجه پایین تر از مجازات تعیین شده برای مباشر
(۴) یک تا دو درجه پایین تر از حداکثر به علاوه نصف مجازات قانونی سرقت

۴- «الف» پس از فروش ملک خود به شخص ثالث، «ب» را وکیل در فروش همان ملک می کند. «ب» بدون اطلاع از عدم مالکیت «الف»، به عنوان وکیل، ملک را به غیر واگذار می کند و ثمن را به موکل تحویل می دهد. «الف» در رابطه با انتقال مال غیر، به کدام عنوان قابل تعقیب است؟

- (۱) شریک
(۲) قابل تعقیب نیست.
(۳) معاون
(۴) سبب اقوی از مباشر
۵- کیف قاپی پنج متر پس از مسروق منه، توسط رهگذری متوقف و کیف ستانده می شود. وصف رفتار وی کدام است؟

- (۱) جرم محال
(۲) جرم تام
(۳) جرم عقیم
(۴) شروع به جرم

۶- «الف»، پسر ۱۶ ساله، مرتکب سرقت مقرون به آزار (با کیفر سه ماه تا ده سال حبس و تا ۷۴ ضربه شلاق) می شود. دادگاه در صورت اعمال مقررات تخفیف، برای وی چه کیفری تعیین می کند؟

- (۱) مجازات «الف»، قابل تخفیف نیست.
(۲) حداقل کیفر مقرر برای نوجوانان پسر
(۳) نصف حداقل تا حداقل کیفر مقرر برای نوجوانان پسر
(۴) یک تا سه درجه پایین تر از مجازات قانونی جرم ارتكابی

۷- هرگاه کسی با اغفال و فریب دختر نابالغ، با او مرتکب زنا می شود و سپس توبه کند، چه حکمی دارد؟

- (۱) توبه بی اثر است.
(۲) حد اعدام ساقط و به شلاق حدی محکوم می شود.
(۳) به مجازات حبس یا شلاق تعزیری درجه شش یا هر دوی آنها محکوم می شود.
(۴) مجازات حدی ساقط می شود، ولی قاضی می تواند او را به تشخیص خود، تعزیر کند.

۸- ضمانت اجرای انحلال شخص حقوقی در صورت احراز مسئولیت کیفری، در کدام مورد زیر، قابل اعمال نیست؟

- (۱) شرکتی مرتکب جرم اقتصادی با میزان بالاتر از یک میلیارد ریال شود.
(۲) شرکتی که ظاهراً برای صادرات زعفران، ولی در واقع به قصد قاچاق مواد مخدر تأسیس شود.
(۳) شرکت تولیدی که پس از زیان ده شدن، از تولید منصرف شود و فعالیت خود را به قاچاق کالا منحصر کند.
(۴) شرکت ارائه کننده خدمات میزبانی که عمداً، از اجرای دستور مقام قضایی مبنی بر ممانعت از دسترسی به محتوای مجرمانه خودداری کند.

و

و

و

و

مجموعه سوالات آزمون کارشناسی ارشد (۱۳۹۶)

و

و

و

و

مجموعه سوالات آزمون کارشناسی ارشد (۱۳۹۵)

و

و

و

و

مجموعه سوالات آزمون کارشناسی ارشد (۱۳۹۴)

و

و

و

و

مجموعه سوالات آزمون کارشناسی ارشد (۱۳۹۳)

و

و

و

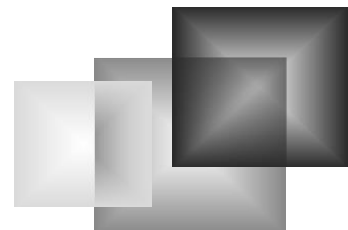
و

مجموعه سوالات آزمون کارشناسی ارشد (۱۳۹۰ الی ۱۳۹۲)

بخش چهارم: تست های تالیفی

نشر حقوقی عالییه ناشر بستان

۹۷۸۱۷۳۱۷۴۸

خودسنجی اول

۱- اگر شخصی به قصد ورود به منزل دیگری به قصد سرقت، مبادرت به شکستن قفل در منزل کرده و بی درنگ از کار خود پشیمان شود و قبل از ورود، محل را ترک نماید؛ به کدام مجازات محکوم می شود؟

الف- تخریب اموال

ب- شروع به جرم ورود به عنف

ج- شروع به سرقت

د- هیچکدام

پاسخ تشریحی: عمل فوق شروع به جرم نمی باشد چرا که وی با اراده خود از عمل ارتكابی منصرف شده است حال آنکه مطابق ماده ۱۲۲ انصراف از عمل جرم غیر ارادی است.

گزینه الف صحیح است.

۲- استثنای قاعده عطف به ما سبق شدن قوانین کیفری کدام است؟

الف- انتظارات مشروع

ب- مرور زمان

ج- حقوق مکتسبه

د- منافع مکتسبه

پاسخ تشریحی: در قوانین شکلی اصل بر عطف به ماسبق نشدن و اجرای فوری این قوانین است لیکن در موارد استثنایی وجود دارد و آن صورتی است که قوانین شکلی جدید در تعارض با حقوق مکتسبه افراد باشد. اگر عطف به ما سبق شدن قوانین شکلی معارض حقوق مکتسبه متهم باشد عطف به ما سبق نمی شود بعنوان مثال اگر بموجب قانون شکلی سابق متهم ظرف ۲۰ روز حق تجدیدنظرخواهی داشته باشد لیکن قانون جدید آن را به ۱۰ تقلیل دهد قانون جدید عطف به ماسبق نخواهد شد.

گزینه ج صحیح است.

۳- آیا در اثر جرمی که توسط یکی از موسسات عمومی غیردولتی وابسته به شهرداری انجام می شود می توان به صورت موقت موسسه تابعه را توقیف کرد و یا مقام قضایی دستور انحلال آن را صادر کند؟

الف- صدور دستور توقیف با مقام قضایی است اما امکان انحلال وجود ندارد.

ب- هم امکان اجرای دستور توقیف وجود ندارد و هم امکان انحلال

ج- امکان اجرای دستور و انحلال فقط با تایید دادستان کل کشور وجود دارد.

د- دستور اجرای حکم توقیف یا انحلال قضایی با مقام شهردار است.

پاسخ تشریحی: مطابق تبصره ماده ۲۰ مجازات موضوع این ماده و اعمال مواردی مانند انحلال و مصادره، در مورد اشخاص حقوقی دولتی و یا عمومی غیر دولتی در مواردی که اعمال حاکمیت میکنند، اعمال نمی شود. دلیل این مقرر این است خدمت عمومی باید مستمر باشد و نمی توان آن را تعطیل کرد؛ چرا که اشخاص حقوقی دولتی و یا عمومی غیردولتی در جهت منفعت عمومی ایجاد شده است.

گزینه ب صحیح است.

۴- در کدام مورد مجازات اشد تعیین و اجرا می شود؟

الف- شخصی اتومبیل دیگری را به امانت گرفته و آن را می فروشد

ب- کسی که دو بار مرتکب جرایم درجه ۷ و ۸ شده است.

ج- شخصی که با قصد بردن مال از سند مجعول استفاده کند اما به دلیل مانع خارجی موفق به تحصیل مال نمی شود.

د- گزینه الف و ج .

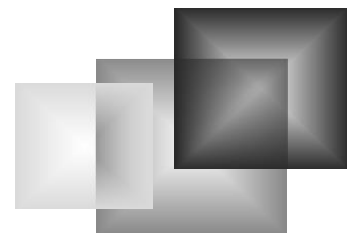
پاسخ تشریحی: تعدد جرم در جرایم موجب تعزیر دو قسم می باشد ۱- تعدد مادی یا واقعی ۲- تعدد معنوی یا اعتباری.

تعدد معنوی یا اعتباری در قانون جدید مجازات شامل: ۱- رفتار واحد، دارای عناوین متعدد که از آن به تعدد عنوانی می توان یاد کرد. ۲- مجموع جرایم ارتكابی واجد عنوان مجرمانه خاص اند.

بخش پنجم:
محشای آزمونی

نشر حقوقی عدلیه ناشر پست

۱۱۷۶۵۸۱۷۴

کتاب اول - کلیات

بخش اول - مواد عمومی

فصل اول - تعاریف

ماده ۱- قانون مجازات اسلامی مشتمل بر جرائم و مجازاتهای حدود، قصاص، دیات و تعزیرات، اقدامات تأمینی و تربیتی، شرایط و موانع مسؤولیت کیفری و قواعد حاکم بر آنها است.

☐ یکی از بارزترین تغییرات قانون اخیر به نسبت قانون مجازات اسلامی سابق، حذف مجازات های بازدارنده است.

ماده ۲- هر رفتاری اعم از فعل یا ترک فعل که در قانون برای آن مجازات تعیین شده است جرم محسوب می شود.

☐ رفتار مجرمانه به رفتار مجرمانه مثبت (فعل)، رفتار مجرمانه منفی (ترک فعل) و فعل ناشی از ترک فعل تقسیم می شود.

☐ این ماده بیانگر یکی از اصول حقوق جزا یعنی اصل قانون بودن جرایم و مجازات ها است که بدین جهت فعل یا ترک فعلی را می توان جرم شناخت که در قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد حدیث مشهور «رفــــــــــــــــع» بر همین امر دلالت دارد.

نتیجه اصل قانونی بودن جرم و مجازات:

☐ الف) تفسیر مضیق (محدود، به نفع متهم)

☐ ب) عطف بما سبق نشدن قوانین کیفری

☐ چنانچه قانون مجمل باشد قاضی باید آن را تفسیر نماید لیکن در جایی که اصلاً نص صریح جزایی وجود ندارد، عرف و عادت نمی تواند موجد جرم و مجازات باشد ولیکن اگر نص موجود باشد می توان از عرف و عادت در مقام تطبیق به موارد خاصه الهام گرفت.

☐ قانون راجع به مجازات اسلامی در مقام تعریف تعزیر است نه اینکه به قاضی اختیار تعیین مجازات بدهد. (نظریه مشورتی)

☐ با سکوت قانون، قاضی مکلف به صدور حکم برائت است هر چند عمل در شرع حرام باشد. نظریه مشورتی

☐ کلمه «مجازات» در این ماده بمعنای عام آن می باشد و شامل اقدامات تأمینی و تربیتی هم می شود.

☐ برای تحقق جرم، تقارن عنصرمادی با عنصر روانی ضروریست دارد به همین جهت هرگاه فعل مجرمانه بر قصد مجرمانه مرتکب پیشی بگیرد یا بلافاصله بعد از قصد مجرمانه عینیت پیدا نکند جرم محقق نخواهد شد.

☐ ترک فعل را حسب مورد ممکن است مشمول مجازات جرایم عمدی، غیر عمدی یا خطای محض قرار گیرد.

☐ معامله به قصد فرار از دینی که مستند آن، سند لازم الاجرا یا حکم دادگاه باشد جرم محسوب می شود و الا انتقال اموال وصف کیفری ندارد.

فصل دوم - قلمرو اجرای قوانین جزائی در مکان

و

و

و

و

۰۲۱۶۶۵۸۱۷۴۸ و ۰۲۱۶۶۹۲۱۰۲